

**”Et mul on virkaa täs maailmas”
- Yli Hyvä Juttu luo toivoa syrjäytyneille nuorille**

Terhi Kivijärvi

Pro gradu-tutkielma

Turun yliopisto

Huhtikuu 2016

Kasvatustieteiden tiedekunta

Opettajankoulutuslaitos

Rauman yksikkö

Turun yliopiston
laatujärjestelmän mukaisesti
tämän julkaisun alkuperäisyys on
tarkastettu Turnitin
OriginalityCheck-järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö/Kasvatustieteiden tiedekunta

KIVIJÄRVI TERHI: ”Et mul on virkaa täs maailmas” – Yli Hyvä Juttu luo toivoa syrjäytyneille nuorille

Pro gradu-tutkielma, 53 s., 8 liites.

Kasvatustiede

Huhtikuu 2016

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko viranomaisten ja palokuntanuorisotyötä tekevien näkökulmasta sopimuspalokunnan nuorisotoiminnalla myönteisiä vaikutuksia syrjäytymisuhan alla oleviin lapsiin ja nuoriin. Samalla tutkittiin, millaisia käsityksiä viranomaistoimijoilla ja avainhenkilöillä on harrastustoiminnasta elämänhallinnan edistäjänä. Tutkimusta taustoittaa ajatus osallisuuden tuottamasta hyvinvoinnista sekä teoria Toivosta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu C.R. Snyderin Theory of Hope –ajattelumallille.

Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, strukturoiduilla haastatteluilla, avaininformanttihaastatteluilla sekä ryhmähaastatteluilla. Tutkimukseen osallistuneet ovat suomalaisia sopimuspalokuntien nuoriso-osastojen vastuuhenkilöitä tai sosiaali- ja pelastusviranomaisia. Aineisto analysoitiin laadullisin menetelmin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen.

Tutkimus on Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen (THL) Yli Hyvä Juttu -hankkeen (YHJ) arviointitutkimuksen osatutkimus. Se liittyy lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn sosiaalisen vahvistamisen toimintamallin juurruttamiseen ja kehittämiseen. Toimintamallissa sosiaaliviranomaiset ja muut syrjäytymisuhan alla olevien nuorien kanssa toimivat ohjaavat aktiivisesti heitä sopimuspalokuntien palokuntanuorisotoimintaan.

Tulokset viittaavat siihen, että palokuntanuorisotyön ja toimintamallin voi katsoa tukevan nuoren minäpystyvyyden kehittymistä, optimistista ajattelua itsestään ja tulevaisuudestaan. Se ohjaa valitsemaan terveitä päämääriä tulevaisuuteen ja tukee niissä sekä antaa nuorelle erilaisia vahvistavia kokemuksia toimijuudesta. Aineiston perusteella voidaan myös todeta, että sosiaalinen vahvistaminen on merkityksellinen asia palokuntanuorisotyössä ja YHJ -toimintamallissa, joka ohjaa nuoria harrastuksen pariin. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta palokuntaharrastus tukee nuoren yhdenvertaisuutta ja toiminnassa mukana ollessa opitaan kansalaistaitoja. Sosiaalisesta näkökulmasta katsoessa tulokset osoittavat, että yhteistoimintaan osalliseksi pääseminen tukee nuoren päämäärätietoisuutta. Emootioiden tasolla voidaan katsoa turvallisuuden tunteen lisääntyvän palokuntatoiminnan autoritäärisen toimintakulttuurin vuoksi.

Asiasanat: sosiaalinen vahvistaminen, Toivon teoria, nuorten syrjäytyminen, palokuntanuorisotyö, Yli Hyvä Juttu -toimintamalli

Sisällys

1	Toivoa palokuntanuorisotoiminnasta.....	2
2	Harrastustoiminta nuoren hyvinvoinnin tukena.....	5
2.1	Harrastustoiminnan merkitys nuorten hyvinvoinnille.....	5
2.2	Palokuntanuorisotoiminta.....	7
2.3	Yli Hyvä Juttu –toimintamalli.....	9
3	Syrjäytyminen, sosiaalinen vahvistaminen ja toivo tutkimuskirjallisuudessa.....	11
3.1	Syrjäytyminen nuorten turvallisuuden uhkatekijänä.....	11
3.2	Sosiaalinen vahvistaminen	14
3.3	Hope Theory – Toivon teoria	17
4	Tutkimuksen toteutus ja menetelmällisiä lähtökohtia	21
4.1	Tutkimuskysymykset.....	21
4.2	Tutkimusjoukko.....	22
4.3	Tutkimusstrategia	23
4.4	Aineistonkeruu ja siinä käytetyt menetelmät	24
4.5	Aineiston käsittely ja analysointi	28
5	Tutkimuksen tulokset: ”Et mul on virkaa täs maailmas, et onhan se aika, kova juttu.”.....	33
5.1	Palokuntatoiminnan ja Yli Hyvä Juttu -toimintamallin merkitys syrjäytymisuhan alla olevalle nuorelle – sosiaalinen vahvistaminen.....	33
5.2	Toivon ilmeneminen palokuntanuorisotyössä.....	37
5.3	Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointi	41
5.3.1	Toimintamallin avulla saavutettavat hyödyt.....	41
5.3.2	Toimintamallin käytössä ilmenneet haasteet	42
5.3.3	Yhteistyö toimijoiden välillä	43
6	Tulostentarkastelu ja pohdinta	45
6.1	Tutkimuksen luotettavuus	48
6.2	Tutkimuksen hyödyntäminen ja jatkotutkimusajatuksia.....	52
	Lähteet.....	54
	Liitteet	59

1 Toivoa palokuntanuorisotoiminnasta

”Olin niin epätoivoa täynnä

olin valmis luopumaan

seisoin yksin risteyksessä

mietin onko minusta jatkamaan

mutta nyt katson ikkunasta

ja näen jotain kaunista

on uusi aamu uusi aika”

(Egotrippi)

Yhteiskunnallisessa keskustelussa syrjäytyminen ilmiönä on toistuvasti esillä. Unicef raportoi vuonna 2007, että lasten mielenterveyden pulmat, kuten masennus, syrjäytyminen ja negatiiviset tuntemukset omasta hyvinvoinnista ovat lisääntyneet (UNICEF, 2007, ss. 34–35). Sisäasiainministeriön Sisäisen turvallisuuden strategian (2012, s. 12) mukaan suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista voi hyvin. Strategiassa syrjäytymistä pidetään kuitenkin yhtenä suurimmista turvallisuushkista Suomessa.

Syrjäytymisestä on tullut poliittinen lyömäase, ja sen ehkäisemisestä väline, jolla nuoret koetetaan saada käyttäytymään aikuisten asettamien normien mukaan, väittää Suomen Akatemian ohjelmapäällikkö Jukka Reivinen kannanotossaan (Reivinen, 2013, s. 10). Sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuuden strategiassa (Sisäasiainministeriö, 2012) syrjäytymisestä aiheutuvat turvallisuushaasteet on asetettu etusijalle. Voidaankin sanoa, että syrjäytyminen koskettaa koko yhteiskuntaa, ei pelkästään sosiaalitoimea tai niitä yksilöitä, jotka ovat yhteiskunnan syrjällä. Syrjäytyneiden nuorten heikon aseman kohentaminen ja rikollisen käyttäytymisen katkaiseminen ennen ongelmien kärjistymistä on sisäasiainministeriön asettama tavoite. Syrjäytymisen ehkäisystä puhuttaessa on siirrytty positiiviseen termiin sosiaalinen vahvistaminen, jossa tausta-

ajatuksena voi pitää toivoa ja päättäväisyyttä. Sosiaalinen vahvistaminen terminä ei ole myöskään niin leimaava. (Sisäasiainministeriö, 2012; Nuorisolaki 2006/72.)

Tämän tutkimuksen kohteena oleva Yli Hyvä Juttu -toimintamalli on pelastusalan vastaus sisäisen turvallisuuden strategian tavoitteeseen. Helsingin kaupunki on ottanut Yli Hyvä Juttu -toimintamallin vuoden 2016 kärkihankkeeksi. Monien kaupunkien lasten ja nuorten verkostoissa sekä toimijoiden tapaamisissa on noussut esiin tarve löytää enemmän edullisia, matalan kynnyksen harrastustoimintamahdollisuuksia lapsille ja nuorille. (Kainulainen-D'Ambrosio, 2015.)

Helsingissä toimintamallin jalkauttaminen aloitettiin joulukuussa 2014 pidetyllä esittelytapaamisella, jossa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) edustaja esitteli toimintamallia Helsingin Pelastusliiton (HELPE ry.), kaupungin edustajien sekä muutamien sopimuspalokuntien edustajille. Alkuvuonna 2015 THL esitteli toimintamallia laajemmin Helsingin sopimuspalokunnille pitämässään perehdytystilaisuudessa. Lisäksi paikallinen pelastusliitto HELPE ry. nuorisotyövaliokunnan edustajineen tapasi sosiaali- ja terveystieteiden edustajia tilaisuudessa, jossa keskusteltiin palokuntaharrastuksesta ja Yli Hyvä Jutun jalkauttamisen käytännön asioista. Syksyllä 2015 järjestettiin infotilaisuus toiminnasta jo kiinnostuneille nuorille ja ohjaajille. Tilaisuuden seurauksena muutamia innostuneita nuoria saatiin liittymään palokuntatoimintaan. Suurin osa Helsingin 15 vapaaehtoisesta sopimuspalokunnasta (VPK) on ilmaissut halunsa ottaa lapsia ja nuoria mukaan toimintamallin kautta.

Tällä tutkimuksella selvitetään, voiko sopimuspalokunnan nuorisotoiminnalla vaikuttaa myönteisesti syrjäytymisuhan alla eläviin lapsiin ja nuoriin. Samalla saadaan tietoa siitä, millaisia käsityksiä viranomaistoimijoilla ja avainhenkilöillä on harrastustoiminnasta elämänhallinnan edistäjänä. Tutkimusta taustoittaa ajatus osallisuuden tuottamasta hyvinvoinnista sekä teoria Toivosta. Toivon teorian kehittänyt Snyder (1994; 2000) määrittelee toivon uskoksi omiin kykyihin ja omaan tahtoon saavuttaa ne päämäärät, jotka tuntuvat tärkeiltä. Tarkoitus on myös tarkastella, onko palokuntanuorisotoiminnalla ja siinä toimivilla aikuisilla mahdollisuuksia tukea nuoria näissä pyrkimyksissä. Toivon teoria valikoitui tutkimukseen siksi, että yksikin läsnä oleva ja kannustava aikuinen voi estää syrjäytymisen, olla toivon vahvistajana. Yhteisöllisen kontekstin merkitys hyvinvoinnille on suuri ja yhteydet sosiaalisen

pääoman ja nuorten hyvinvoinnin välillä ovat monimuotoiset (Holder & Coleman, 2009).

Tutkimus on osa laajempaa kokonaisuutta arviointitutkimuksesta, joka on käynnistetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella vuonna 2012. THL:n tutkimuseettinen toimikunta on hyväksynyt tutkimussuunnitelman, ja se kuuluu hankkeen kolmanteen vaiheeseen, jossa arvioidaan tuloksia. (Lillsunde, Markkula, Somerkoski & Kellosoari, 2013.)

Tämän laadullisen tutkimuksen tutkimusaineisto on kerätty haastatteluin ja kyselylomakkeella. Tutkimuksen alkuosassa perehdytään siihen, onko harrastuksilla vaikutusta nuorten hyvinvointiin. Harrastustoiminta tässä tutkimuksessa keskittyy palokuntanuorisotoimintaan. Luku päättyy Yli Hyvä Juttu -toimintamallin esittelyyn. Kolmannessa luvussa tarkastellaan syrjäytymistä sekä yleisesti että nuorten kannalta, sosiaalista vahvistamista ehkäisevänä keinona sekä Toivon teoriaa. Luvussa neljä kuvataan tutkimuskysymykset, tutkimusjoukko, perustellaan fenomenografisen tutkimusotteen taustaa ja perustellaan sen käyttöä. Luvussa käsitellään myös aineistonkeruuta ja siinä käytettyjä menetelmiä sekä aineiston käsittelyssä käytetyt mittarit. Luvussa viisi raportoidaan tutkimuksen tuloksia. Tutkimusraportin päättää luku kuusi tulostentarkastelulla, pohdinnalla ja tutkimuksen luotettavuustekijöiden sekä tutkimusetiikan esittelyllä. Luvussa esitellään myös jatkotutkimusehdotuksia.

2 Harrastustoiminta nuoren hyvinvoinnin tukena

Tämä tutkimus perustuu siihen ajatukseen, että useat eri tekijät vaikuttavat nuoren hyvinvointiin. Seuraavassa perustellaan harrastuksien merkitystä hyvinvoinnin edistäjänä ja lisääjänä. Tässä tutkimuksessa harrastukseksi on valikoitunut palokuntanuorisotoiminta.

2.1 Harrastustoiminnan merkitys nuorten hyvinvoinnille

Useat tutkijat (Holder & Coleman, 2009; Koski, 2016; Lämsä, 2009; Myllyniemi, 2010; Sehn, Holder, & Coleman, 2009; te Riele, 2010) ovat todenneet harrastusten olevan nuorten hyvinvoinnin kantavia tekijöitä. Harrastukset lisäävät sosiaalista pääomaa ja toimivat hyvin sosiaalisina vahvistajina (käsite avattu tarkemmin luvussa 3.2). Nuoren psyykkiselle kehitykselle harrastustoiminnalla ja siitä saaduilla positiivisilla kokemuksilla on merkitystä myös myöhemmässä elämässä. Harrastukset luovat elämän hyvinvoinnille vahvan perustan. Ne edistävät nuoren itsetunnon ja itseluottamuksen kehittymistä. Tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin nuorten harrastusten vaikutusta heidän hyvinvointiinsa, todettiin, että aktivoivat harrasteet (esimerkiksi urheiluharrastukset) tukevat hyvinvointia. Passivoivat harrasteet (esimerkiksi televisionkatselu ja videopelien pelaaminen) korreloivat vastaavasti hyvinvointiin negatiivisesti. (Sehn ym., 2009, ss. 381–383.) Sosiaalisten kontaktien lisääntyminen on yksi tärkeimmistä selittävästä tekijöistä harrastamisen sekä kasvaneen onnellisuuden ja hyvinvoinnin välillä (Holder & Coleman, 2009, s. 344).

Hyvinvoinnilla on useita määritelmiä ja ulottuvuuksia. Sitä onkin vaikea lähestyä yksiselitteisesti kaikkiin ja kaikkeen sopivaksi. Hyvinvointi määrittyy historiallisesti ja tilannekohtaisesti, ja se muuttuu olosuhteiden muuttuessa. (Koivisto, ym., 2010, ss. 10–11.). Allardt (1976, ss. 17–21, 38) kuvasi jo 1970 -luvulla hyvinvoinnin tilaksi, jossa keskeisten tarpeiden on täytyttävä. Tekijöitä ovat riittävä elintaso, ystävyysuhteet ja mahdollisuus itsensä toteuttamiseen. Toisen näkökulman hyvinvointiin tarjoaa Hyyppä tutkijoineen (Hyyppä 2002; Hyyppä & Liikanen 2005) sekä Ruuskanen (2002), joiden mukaan hyvinvointia voidaan lähestyä tarkastelemalla fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueita. Osa-alueiden rajat eivät kuitenkaan ole tarkat, vaan yhden osa-alueen hyvinvointi tai pahoinvointi lisää sitä myös toisella osa-alueella. (Koivisto,

ym., 2010, ss. 12–13.) Positiivisen psykologian tutkijat Seligman ja Csikszentmihalyi (2000, s. 5) taas jakavat hyvinvoinnin viiteen eri osa-alueeseen, jotka ovat positiiviset tunteet, tiivis kiinnittyneisyys omaan elämään ja sen kokemiseen, ihmissuhteet, merkitys sekä päämäärien saavuttaminen. Muutos parempaan on usein vaikeaa, mutta tutkimukset ovat osoittaneet, että se on mahdollista. Nuorten hyvinvointia kuvaillaan usein pahoinvoinnin kautta – kun pahoinvointia ei ole, voidaan hyvin. Pahoinvoinnin osoittimena käytetyt indikaattorit kertovat kuitenkin enemmän palvelujärjestelmästä kuin itse nuorista. (Myllyniemi, 2010, ss. 45–56.)

Nykyisen käsityksen mukaan vapaa-ajan aktiviteettien merkitys hyvinvoinnille on tärkeä. Näin on etenkin nuorilla, joiden syystä tai toisesta on määriteltävä sosiaalista pääomaansa muuttuvassa maailmassa yhä uudelleen ja uudelleen. Sosiaalinen pääoma kuvaa ihmisten tai ryhmien välisiä sosiaalisia suhteita eli sosiaalisia verkostoja ja niissä syntyvää luottamusta ja vastavuoroisuutta. Kosken (2015) tutkimusten mukaan harrastukset lisäävät sosiaalista pääomaa. Nuorilla, joilla on useampi kuin yksi harrastus, on tutkimuksen mukaan myös enemmän sosiaalista pääomaa. Jo 1950 -luvun lopun tutkimuksissa Allardt tutkijoineen on päässyt samaan päätelmään. Samoin Sinkkonen-Tolppi (2005) on päätellyt useaan harrastukseen osallistumisen kulkevan käsi kädessä nuoren hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman kanssa. Vapaaehtoisjärjestöjen toimintaan osallistuneilla nuorilla oli eniten positiivisia vaikutuksia nuorten sosiaaliin suhteisiin. Muut tutkimuksessa mukana olleet vapaa-ajan aktiviteetit liittyivät taiteiden harrastukseen, liikuntaan ja ulkoiluun ryhmässä, tietotekniikkaan ja kulttuurin harrastamiseen. (Koski, 2016, ss. 108–120.)

Aiemmin julkaistujen tutkimusten perusteella tiedetään siis, että harrastukset lähtökohtaisesti tukevat nuorten hyvinvointia, sosiaalista pääomaa ja toimivat vahvistavina tekijöinä syrjäytymisuhan alla oleville. Kaikki edellä mainitut tutkijat nostavat tärkeimmäksi harrastamisen positiiviseksi vaikutukseksi sosiaalisuuteen liittyvät vaikutukset, jotka lisäävät yksilön hyvinvointia. Kontekstiksi on valittu vapaa-ajan toimintana palokuntanuorisotoimintaa. Kosken (2016, s. 112) jaottelun mukaan palokuntanuorisotoiminta kuuluu vapaaehtoisjärjestötoimintaan.

2.2 Palokuntanuorisotoiminta

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön entinen toimitusjohtaja Simo Tarvainen (SPEK, 2007) on määritellyt palokuntanuorisotoiminnan tarkoituksiksi kasvattaa nuorista ihmisiä, jotka ottavat lähimmäisensä huomioon ja tuntevat oman vastuunsa yhteiskunnassa. Nuoria koulutetaan, jotta he saavat valmiudet ennaltaehkäistä onnettomuuksia ja toimia niiden sattuessa oikein ja turvallisesti. Palokuntanuorisotyön tavoitteena on tukea lapsia ja nuoria kasvamaan itseensä luottaviksi ja yhteistoimintaan pystyviksi turvallisuustietoisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Palokuntanuorisotoiminnalla voidaanakin katsoa olevan pelastustoiminnan sekä yleisten turvallisuustietojen ja -taitojen lisäksi sosiaalipedagoginen vaikutus (Honkala, 2008, s. 10).

Sopimuspalokuntatoimintaa järjestetään lähes kaikilla Suomen paikkakunnilla. Sopimuspalokunnat tekevät tiivistä yhteistyötä oman alueensa pelastuslaitoksen kanssa. Vapaaehtoisten palokuntien nuoriso-osastoissa on toimintaa 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. 16–17-vuotiaat voivat myös osallistua kykyjensä ja taitojensa mukaan hälytysosaston toimintaan. Nuorisotoimintaan osallistuva saa valmiuksia ja taitoja toimia arkielämän yllättävissä tilanteissa. Kansalais- ja turvallisuustaitojen lisäksi harjoituksissa tutustutaan uusiin ystäviin ja mielenkiintoiseen kalustoon. Nuoriso-osastot harjoittelevat ryhmissä viikoittain. Toiminta on aluksi leikinomaista, mutta taitojen ja iän karttuessa harjoittelu muuttuu yhä enemmän vastaamaan hälytysosastojen harjoittelua. VPK tarjoaa harrastajille varusteet, kuten kypärän ja haalarit. Harjoituksissa on aina mukana turvallisia aikuisia, jotka ovat palokuntansa aktiivijäseniä. (SPEK, 2015.)

Viikkoharjoitusten ohella palokuntanuorisotoiminnassa on muutakin toimintaa. Yksi suurimmista toimintamuodoista on palokuntaleirit. Palokuntanuoret osallistuvat vuosittain järjestettävälle palokuntaleireille, jossa suorittavat valtakunnallisen koulutusjärjestelmän mukaisia kursseja. Leirit toiminta antaa mahdollisuuksia solmia uusia ystävyys-suhteita mahdollistaen positiivisia sosiaalisia kokemuksia, jotka luovat yhteisöllisyyttä ja lisäävät yksilön hyvinvointia (Danska-Honkala & Poteri, 2011, s. 140). Myös kilpailut, joissa on sekä yksilö- että ryhmätehtäviä kuuluvat palokuntanuoriso-osastojen vuosikelloon. (SPEK, 2015).

Palokuntanuorisotoiminta tarjoaa syrjäytymisuhan alla eläville lapsille ja nuorille edullisen harrastuksen, jossa voi oppia palomiestaitojen lisäksi monia yleishyödyllisiä taitoja, kuten ensiapua ja alkusammutusta. Palokuntanuorisotoiminta antaa yksinäisille nuorille mahdollisuuden kuulua vertaisryhmään. Yhteisöllisyys on voimaannuttavaa ja toivoa antavaa, sillä toiminnassa on selvät säännöt ja rajat (Danska-Honkala & Poteri, 2011, s. 140). Ohjaajina on sekä miehiä että naisia, jotka antavat lapselle tai nuorelle turvallisen aikuisen mallin. Kontaktin luominen on helpompaa yhteisen tekemisen avulla. (SPEK, 2015.)

Sopimuspalokuntaa voidaan pitää osallistumisharrastuksena, jossa toimijat sitoutuvat tiettyyn ryhmään, paikkaan ja ajankohtaan. Kaikki tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, että osallistumisharrastuksilla voitaisiin puuttua syrjäytymiskulkuun, esimerkiksi Kallio, Stenvall, Bäcklund ja Häkli esittävät kriittisen näkemyksen uusien toimintamallien tai toimintojen positiivisiin vaikutuksiin nuoren elämässä. He esittävät, että nuori ei tarvitse uusia toimintoja vahvistaakseen yhteisöllisiä siteitään, koska niitä löytyy muualtakin, sosiaalisesta mediasta, kauppakeskuksista ja muualta, vaan niitä ja jo olemassa olevia harrasteita tulisi hyödyntää. Heidän tutkimuksessaan selvisi, että nuoret eivät ole kiinnostuneita erillisistä osallistumistoiminnoista, vaan mukaan meneminen koetaan usein ylimääräisenä velvoitteena. Osallistumisharrastukset, esimerkiksi oppilaskuntatyö, eivät näin ollen välttämättä tarjoa ratkaisuja syrjäytymisen ehkäisyyn. (Kallio, Stenvall, Bäcklund, & Häkli, 2013, ss. 82–85.)

Kuva 1. Palokuntanuoria leireilemässä

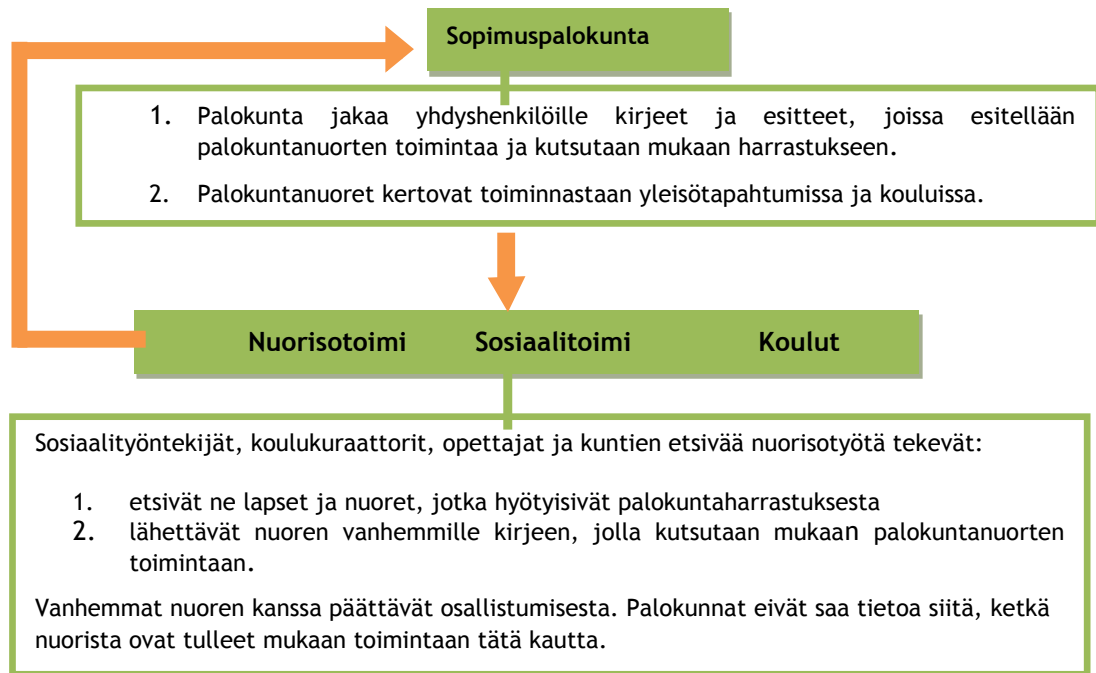
2.3 Yli Hyvä Juttu -toimintamalli

Yli Hyvä Juttu -toimintamallin ydinajatuksena on se, että nuoriso- ja sosiaalitoimen työntekijät tarjoavat aktiivisesti sopimuspalokuntatoimintaa nuorille, joilta puuttuu mielekästä tekemistä. Sosiaalisen vahvistamisen toimintamallia hallinnoi THL. Toiminta on syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyvää kasvatustyötä lasten ja nuorten parissa. Toimintamallia edistetään yhdessä Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön ja alueellisten pelastusliittojen kanssa. (SPEK, 2015.)

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöllä oli vuosien 2007–2008 aikana kehittämishanke, jossa Yli Hyvä Juttu -toimintamalli sai alkunsa. Ensimmäiseksi toiminta käynnistettiin Oulun ja Pohjanmaan alueilla, jossa kohderyhmänä olivat ilman harrastusta olevat 7–17-vuotiaat lapset ja nuoret. Toimintamalli kohdennettiin sosiaalisissa tilanteissa syrjään vetäytyviin, yksinäisyyttä tai ulkopuolisuutta tunteviin sekä rajoja tarvitseviin lapsiin ja nuoriin. (Lillsunde ym., 2013, s. 4.)

Toiminnan tavoitteena on, että paikalliset palokunnat tekevät yhteistyötä sosiaali- ja nuorisotoimen sekä koulujen kanssa tarjoten lapsille ja nuorille mahdollisuutta osallistua palokuntanuorisotoimintaan. Toisena tavoitteena on kouluttaa palokuntanuoriso-osastojen ohjaajia ja vastuuhenkilöitä kohtaamaan sekä toimimaan erityisesti syrjäytymisuhassa elävien lasten ja nuorten parissa. Kolmantena tavoitteena on saada uusia jäseniä kiinnostumaan palokuntatoiminnasta. (Lillsunde, ym. 2013, s. 4.) Jotta toimintamallia voidaan toteuttaa, paikkakunnalla on oltava palokunta, jonka nuoriso-osasto antaa tietoa toiminnastaan sosiaali-, sivistys-, ja/tai nuorisotoimelle. YHJ -toimintamallin kautta palokuntaan voi tulla mukaan kuka tahansa, eikä syrjäytymistekijöiden tarvitse täyttyä. (Lillsunde, ym. 2013, s. 4.)

THL:n suunnittelija Brita Somerkosken (2015) mukaan toimintamalli on levinnyt Suomessa yksittäisille paikkakunnille, jossa hankkeen pilotointi tapahtui. Parhailaan toimintaa ollaan käynnistämässä Helsingissä, Ilmajoella, Jyväskylässä, Naantalissa ja Seinäjoella. Tosin useat palokunnat toimivat jo nyt toimintamallin mukaisesti käyttämättä siitä nimeä Yli Hyvä Juttu. Toimintamalli on otettu vastaan hyvin, mutta ongelmana ovat olleet palokuntien edustajien ja viranomaisten tapaamisten järjestämisten kankeus.

Kuvio 1. Yli Hyvä Juttu -toimintamalli paikallistasolla (Lillsunde ym., 2013, s. 5.)

Toimintamallien vaikuttavuudesta on yleisesti ottaen vain vähän tutkimustietoa, ja usein välilliset vaikutukset nähdään vasta vuosien päästä. Tällä tutkimuksella selvitetään, onko palokunnan nuorisotyössä syrjäytymistä ehkäiseviä elementtejä, joita voidaan pitää sosiaalisesti vahvistavina ja toivoa antavina.

3 Syrjäytyminen, sosiaalinen vahvistaminen ja toivo tutkimuskirjallisuudessa

Tässä luvussa avataan tutkimuksen teoreettista viitekehystä. YHJ:n tarkoitus on auttaa syrjäytymässä olevia nuoria olemalla sosiaalisesti vahvistava tekijä heidän arjessaan. Käsillä oleva tutkimus käsittelee lasten ja nuorten sosiaalista vahvistamista Toivon teorian viitekehyksessä, hyvinvoinnin näkökulmasta. Toivon teoria on käyttökelpoinen tutkittaessa syrjäytymisuhan alla olevia nuoria, koska sen filosofia tukee ajatusta siitä, että yksikin välittävä aikuinen voi saada aikaan muutoksen parempaan, kohti yksilön hyvinvointia. (te Riele, 2010, ss. 36, 42–45).

3.1 Syrjäytyminen nuorten turvallisuuden uhkatekijänä

Syrjäytyminen liittyy useasti hyvinvointiongelmiin. Sitä voi ajatella prosessiksi, jossa ongelmat kasaantuvat. Edistäviä tekijöitä voi olla sekä yksilössä, yhteisössä että yhteiskunnassa. Syrjäytyminen liittyy usein köyhyyteen, huono-osaisuuteen ja taloudellisiin ongelmiin. Nämä voivat tuottaa osallisuuden puutetta, joka voi johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen yhteiskunnasta. Syrjäytymiseen liittyvät yksittäiset asiat eivät välttämättä ole suuria, mutta ongelmallisten asioiden kasaantuessa muodostuu isoja ongelmia (MacDonald & Marsh, 2005, s. 17.) Syrjäytyminen voi periytyä sukupolvelta toiselle lapsuudessa opittujen syrjäytymisen riskiä lisäävien käytös- ja reagointimallien vuoksi (Myrskylä, 2012).

Syrjäytymisen käsitettä alettiin käyttää 1970- ja 1980 -lukujen taitteessa Ranskassa, kun tutkijat käänsivät katseensa epätasa-arvoisuudesta, työttömyydestä ja köyhyydestä sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen tai käänteisesti yhteisöstä syrjäytymiseen. Myös Euroopan Unioni loi poliittista painetta huono-osaisuustutkimuksen laajentamiselle. Perusteena oli, että sosiaalinen syrjäytyminen on laajempi ilmiönä kuin edellä mainitut seikat ja sisältää ne kaikki. (MacDonald & Marsh, 2005, ss. 13–17.) Suomalaiseen yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun syrjäytymisen käsite otettiin 1970-luvun lopulla korvaamaan vieraantumisen käsitettä, mutta laajemmin syrjäytymisestä alettiin keskustella vasta 1980-luvulta alkaen (Lämsä, 2009, s. 26).

Useiden tutkijoiden mielestä syrjäytymistä voi tarkastella kolmesta lähtökohdasta; suhdekäsitteenä, prosessina tai hyvinvoinnin ongelmina. Kaikkia määritelmiä yhdistää paitsi jääminen, puute jostain. Se voi käsitteenä olla rinnakkainen myös huono-osaisuuden, köyhyyden, poikkeavuuden tai avuttomuuden kanssa. (Heikkilä 1990; Lämsä, 2009, ss. 28–46; Rauhala 1988, 1991.) Järvisen ja Jahnukaisen (2001, s. 126) mukaan syrjäytymistä voidaan pitää huono-osaistumisen prosessina tai yhteisön ulkopuolella olemisena, johon ei välttämättä liity huono-osaisuutta. Kun eriarvoistuminen lisääntyy yhteiskunnassa, eikä kaikilla ole samanlaisia lähtökohtia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia, myös syrjäytyminen lisääntyy (Reivinen, 2013, s. 9).

Suomessa syrjäytyminen on ymmärretty sosiaalisesti huono-osaisuudeksi, joka on melko laaja käsite (Helne, 2002, s. 156). Käsitteellä syrjäytyminen on lähtökohtaisesti haluttu korostaa ilmiön moniulotteisuutta, prosessimaisuutta ja usein myös kasautuvuutta, vaikka käytännössä se usein ilmaiseekin vain tapahtumaketjujen loppua, sitä hetkeä, jolloin on jouduttu syrjäytymisen riskiryhmään. Käsite ei ole yksiselitteinen, mikä aiheuttaa rajanvetoa; puhutaanko syrjäytymisestä (marginalisaatiosta) vaiko ulossulkemisesta (ekskluusiosta). (Helne, 2002, ss. 7,170.) Monet tutkijat ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että syrjäytyminen on prosessi ja siihen liittyy kasautuva huono-osaisuus (Helne, 2002; Lämsä, 2009; MacDonald & Marsh, 2005).

Nuorten ongelmakäyttäytyminen on tapana jakaa tutkimuskirjallisuudessa väkivaltaisuuteen ja rikollisuuteen; päihteiden käyttöön, riskialttiiseen seksuaalikäyttäytymiseen tai heikkoon koulumenestykseen. Lapsena ilmenneet käyttäytymisen ongelmat jatkuvat usein aikuisuudessa jo lapsena alkaneen syrjäytymisen vuoksi. (Ferren-Wreder, Stattin, Lorente, Tubman & Adamson, 2005, s. 23.) Syrjäytymiskäsitteen monimuotoisuuden ja –ulotteisuuden vuoksi erilaisia nuorten syrjäytymisen mittareita on lukuisia. Myllyniemen (2010, ss. 49–50) mukaan arviot syrjäytyneiden nuorten määrästä Suomessa vaihtelevat lähteestä ja mittarista riippuen kymmenestä tuhannesta aina sataantuhanteen. Yleisimmin syrjäytymistä määritellään työ- ja/tai koulutusmarkkinoiden kautta. Nuorten käsitykset syrjäytymisestä liittyvät taasen ystävien puutteeseen, omaan laiskuuteen ja/tai välinpitämättömyyteen. (Oljemark, 2013; Myllyniemi, 2010.) Sisäisen turvallisuuden ohjelman (Sisäasiainministeriö, 2012, s. 13) ja Elinkeinoelämän Valtuuskunnan EVAN analyysin (Myrskylä, 2012, ss. 1–6) mukaan syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli vuonna 2010 yhteensä 51 300, joista 32 500 erittäin syrjäytyneitä. He eivät näy missään

tilastoissa eikä ole tietoa siitä, missä he ovat ja mitä he tekevät. Noin neljänneksellä syrjäytyneistä nuorista on maahanmuuttajatausta ja joka kolmannen kouluttamattoman vieraskielisen nuoren katsotaan olevan syrjäytynyt. Sisäministeriö luokittelee syrjäytyneiksi sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Syrjäytyminen on erityisesti nuorten miesten ongelma. Vuonna 2010 kaksi kolmasosaa syrjäytyneistä nuorista oli poikia. Myös sisäministeriö käyttää lähteenä EVAn analyysia.

Aaltosen, Bergin ja Ikäheimon (2015) tutkimuksessa nuoret itse määrittivät syrjäytymistä neljästä näkökulmasta. Ensimmäisessä näkökulmassa syrjäytymisestä vastuu syrjäytymisestä siirrettiin yhteiskunnalle, esimerkiksi toimimattomana nuorisotakuuna tai työpaikkojen vähyytenä. Tässä näkökulmassa otettiin kantaa siis rakenteellisiin tekijöihin ja siihen, että keskustelu tulisi kohdistaa nuorten syrjäytymisestä nuorten syrjäyttämiseen yhteiskunnasta. Toisena näkökulmana oli sosiaalinen syrjäytyminen, jonka nuoret ajattelivat johtuvan esimerkiksi kiusaamisesta tai masennuksesta. (Aaltonen ym. , 2015, ss. 122–123.) Kolmas tapa syrjäytymiskeskustelussa on samansuuntainen vuoden 2009 Nuorisobarometrin kanssa. Vuosittain julkaistava Nuorisobarometri mittaa suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita. Sen mukaan lähes kaksi kolmesta nuoresta on sitä mieltä, että syrjäytyminen tapahtuu omasta halusta, ei niinkään siitä, että yhteiskunta jättää ulkopuolelle (Myllyniemi, 2009, ss. 124–128). Neljäs näkökulma liittyi yksilön vastuuseen ja omaan tilanteeseen, jossa syrjäytyminen koettiin aloitekyvyttömyytenä tai passiivisuutena (Aaltonen, ym. 2015, s. 123). Huomioitavaa on myös, että vaikka nuori yhteiskunnan taholta määriteltäisiin syrjäytyneeksi, hän ei välttämättä itse koe sitä olevansa. Nuoret eivät tutkimusten mukaan ajattele itseään kuuluvaksi syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien ryhmään, vaan pohtivat ongelmiaan henkilökohtaisemmin (Jahnukainen & Järvinen, 2001, s. 147.)

Tutkimuskirjallisuuden perusteella ei voida päätellä, että nuorten syrjäytyminen olisi lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. 15–29 -vuotiaista nuorista syrjäytyneiden osuus on vaihdellut 90-luvun alun lähes yhdeksästä prosentista nykyiseen viiteen. Syrjäytyneet eivät ole vuodesta toiseen samoja henkilöitä, vaan noin viiden vuoden aikasyklillä 60 prosenttia syrjäytyneistä nuorista siirtyy töihin tai opiskelemaan, 40 prosenttia pysyy syrjäytyneenä. Kouluttamattomien nuorten joukossa syrjäytyminen on todennäköisempää kuin työttömyys. (Myrskylä, 2012, ss. 5,7.) Syrjäytymisuhan

pienenemisessä ratkaisevaksi tekijäksi on osoittautunut ystävien ja koulukavereiden tuki (Mäkinen, 2011).

Syrjäytymistä voidaan tarkastella siis hyvinvoinnin ongelmien näkökulmasta. Tällöin syrjäytymisessä on kyse materiaalistien ja immateriaalistien hyvinvoinnin ongelmien kasautumisesta samoille yksilöille ja ihmisryhmille. Syrjäytymisen piirteiksi muodostuu esimerkiksi taloudellista tai sosiaalista huono-osaisuutta sekä terveydellisiä tai koulutuksellisia ongelmia. Lapsen tai nuoren syrjäytymistarkastelussa tulee ottaa huomioon perheen elämän kokonaistilanne. Perheen aikuisten työelämästä syrjäytyminen, osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien puute tai osattomuus asuntomarkkinoilla saattaa olla yhteydessä lapsen syrjäytymiseen (Lämsä, 2009, ss. 41–44.)

Syrjäytyminen näyttäytyy tutkimuskirjallisuudessa useassa kontekstissa riippuen tutkimuksen tieteenalasta ja diskurssista. Tässä tutkimuksessa syrjäytyminen nähdään hyvinvoinnin ongelmana, jolla YHJ -toimintamallin tuottamalla toiminnalla yritetään luoda sosiaalisesti vahvistavaa toimintaa. Tutkimusten valossa voidaankin sanoa, että kaikki eivät ole samalla tavalla ja yhtä paljon syrjäytyneitä. Tutkimuksissa syrjäytyneet on jaettu karsiutujiin, syrjäytymisuhassa oleviin ja syrjäytyneihin, joiden lisäksi on mahdollista erottaa ulottuvuuden ääripäänä totaalinen syrjäytyminen yhteiskunnasta. Jaottelussa ei ole kyse ainoastaan eroista eri yksilöiden ja ihmisryhmien syrjäytyneisyyden laadussa ja asteessa, vaan myös eroista saman yksilön tilanteessa eri ajankohtina. (Lämsä, 2009, ss. 35–41.)

3.2 Sosiaalinen vahvistaminen

Kun puhutaan syrjäytymisestä, sille etsitään usein myös käsitevastinparia. Sellaisiksi voi määritellä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen eli koheesion tai integraation. Simpura, Moisio, Karvonen ja Heikkilä (2008, s. 252) jakavat sosiaalista yhteenkuuluvuutta tuottavat yhteiskunnalliset instituutiot kolmeen ryhmään: perhe ja lähiyhteisö, markkinat sekä kansalaisyhteiskunta ja julkinen valta. Syrjäytymisen riski kasvaa sitä suuremmaksi mitä useampi näistä ryhmistä epäonnistuu tehtävässään tuottaa sosiaalista pääomaa. Suurimmat syrjäytymiselle altistavat tekijät ovat läheissuhteiden

puute ja työmarkkinoilta syrjäytyminen. Vakavimmaksi tilanne ajautuu kiinnittymisen ollessa heikko kaikkiin näihin instituutioihin. (Simpura, Moisio, Karvonen, & Heikkilä, 2008, s. 252.) Suomessa nuorille syrjäytymisuhassa oleville on nuorisolaissa määritelty varsin kokonaisvaltainen tukemisprosessi, jonka tavoitteena on yksilön hyvinvoinnin lisääminen ja sen edistäminen. Sitä kutsutaan sosiaalisesti vahvistamiseksi. (Lundblom & Herranen, 2011, s. 6; Nuorisolaki 2006/72.)

Lainsäädännössä syrjäytymisen ja syrjäytymisen ehkäisyn käsitteet on korvattu sosiaalisen vahvistamisen käsitteellä. Nuorisolain ensimmäisen luvun toisessa pykälässä sosiaalista vahvistamista kuvataan seuraavasti: ”Nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi” (Nuorisolaki 2006/72). Lain perusteluissa sanotaan, että sosiaalinen vahvistaminen on kohdennettua toimintaa, joka keskittyy syrjäytymisen riskiryhmässä oleviin nuoriin. Sosiaalinen vahvistaminen ei ole syrjäytymisen tapaan käsitteellisesti leimaava, vaan kyseessä on prosessi, jossa parannetaan asteittain nuoren elämäntilannetta ja -hallintaa. Sen tavoitteena on nuoren saaminen yhteisölliseen toimintaan aktiiviseksi kansalaiseksi. (Mehtonen, 2011, s. 18.)

Sosiaalisen vahvistaminen on yksilön ja yhteisön kasvun tukemista. Yksilö- ja yhteisötaso ovat sidoksissa toisiinsa. Kun yksilö voi hyvin, hän jaksaa olla aktiivinen myös erilaisissa yhteisöissä ja vastavuoroisesti erilaiset yhteisöt lisäävät yksilön hyvinvointia. (Lundblom & Herranen, 2011, s. 6.) Sosiaalinen vahvistaminen liittyy koko elämänkaareen. Sen tehtävänä on saada syrjäytymisuhan alla oleva henkilö taas aktiiviseksi kansalaiseksi osaksi tätä yhteiskuntaa. Vahvistamisen tavoitteena on myös lisätä yksilöiden hyvinvointia ja yhteiskunnallisella tasolla hyvinvoivia kansalaisia. (Mehtonen, 2011, ss. 13, 16, 20–21.)

Käsiteltäessä häiriökäyttäytymiseen liittyviä interventioita on huomattava käsitteiden hienojakoiset erot. Ehkäisevillä toimilla (prevention) tarkoitetaan ehkäiseviä ja ennakoivia toimia, jotta ei-toivottu käytös voitaisiin estää tulevaisuudessa. Toivotun toiminnan edistäminen (promotion) on ehkäisevän työn positiivinen osa. Häiriökäyttäytymisen ehkäiseminen ja toivotun toiminnan edistäminen sisältävät toisiinsa liittyviä prosesseja, joita ei voida käyttäytymistieteissä täysin erottaa toisistaan. Yhteistä näille käsitteille on ensinnäkin se, että ne auttavat ymmärtämään ihmisen psykososiaalista kehittymistä ja toiseksi, että niillä pyritään saamaan myönteisiä muutoksia ihmisten elämään. Tutkimusalue on laaja ja monitieteinen; aihetta voidaan

käsitellä esimerkiksi kliinisen psykologian, oikeustieteen, taloustieteiden, kasvatustieteiden, tilastotieteen tai sosiologian näkökulmista. (Ferren-Wreder ym., 2005, 19; Bloom & Gullotta 2003, ss. 9–15.)

Interventio liittyy käsitteenä läheisesti sosiaaliseen vahvistamiseen ja ehkäisevään, toivottua käyttäytymistä edistävään kontekstiin. Tavanomaisimmin tutkimuskirjallisuus nojaa kansanterveystieteen tutkimukseen, jossa ehkäisevät toimenpiteet on ollut tapana jakaa primäärisiin, suoraan tapahtumaan vaikuttaviin, sekundaarisiin, jossa vaikutetaan ihmisryhmiin tai tertiäärisiin, jossa vaikutetaan olosuhteisiin tapahtuman ehkäisemiseksi. 1990-luvulla tutkijat alkoivat kuvata ehkäiseviä toimenpiteitä käsitteillä yleinen, valikoiva tai suunnattu ehkäisevä toimenpide. Käsiteltäessä interventiomalleja on tapana tarkastella yksilöiden sijasta ryhmiä ja löytää joukko, johon vaikutetaan. (Ferren-Wreder ym 2005, ss. 20–23; Mrazek & Haggerty 1994). Esimerkiksi nuorten syrjäytymistä käsittelevässä tutkimuksessa tällaisen ryhmän määrittelyn kriteerinä voi olla käyttäytymisen häiriöt, työttömyys tai muu vastaava heikko-osaisuus. Syrjäytymisvaarassa olevalla henkilöllä on usein sosiaalitoimen asiakkuus tai hän on osallisena koulun erityisopetuksessa.

Käyttäytymistieteissä tunnustetaan ympäristön merkittävä vaikutus yksilön kehittymiseen ja kasvamiseen. Ympäristöä on tutkimuskirjallisuudessa tarkasteltu muun muassa seuraavin käsittein: mikrojärjestelmä (perhe, lähiaikuiset, koulu), mesojärjestelmät (järjestelmien väliset suhteet), eksojärjestelmä (vanhempien työskentelyolot, asuinpaikkakunnan koulupolitiikka), makrojärjestelmä (yhteiskunnan arvovakenteet), kronojärjestelmä (historialliset tapahtumat ja kehityskulut). (Bronfenbrenner 2000).

Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, joka lähtee ihmisestä itsestään. Sitä ei voi tuottaa tai aiheuttaa toinen ihminen, mutta toimintaympäristön olosuhteet ovat merkityksellisiä. Tämän vuoksi voimaantuminen on jossain ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa. Ihminen ei voimaannu tai vahvistu sosiaalisesti ulkoisella pakolla tai jonkun muun päätöksellä. (Siitonen, 2002, 1999, s. 93., ks. myös Aaltonen ym, 2015; Danska-Honkala & Poteri, 2011; Lundblom & Herranen, 2011; Mehtonen, 2011.)

Siitonen (2002, 1999) on tutkimuksissaan luokitellut voimaantumisprosessit kolmeen luokkaan. Siitosen mukaan sosiaaliseen vahvistamiseen liittyy useita käsitteitä, joiden

ajatellaan tuottavan yhdessä voimaantumista. Ensimmäisenä on päämäärien asettaminen, jonka keskeisiä käsitteitä tämän tutkimuksen kannalta ovat mm. valinnanvapaus, vapaa tahto, itsesääntely, arvot, odotukset ja hyväksyntä. Toisena on päämääriin suuntautumisen prosessit, joihin liittyvät läheisesti käsitteitä tämän tutkimuksen kannalta ovat ilmapiiri, turvallisuus, luottamus, vuorovaikutus, sosiaalisuus, osallistuminen. Kolmantena on toiminnan seurauksena saavutettavaan tila. Siihen liittyviä käsillä olevaan tutkimukseen relevantteja käsitteitä ovat hyvinvointi, tyytyväisyys, myönteisyys, ilo, itsetunto, itseluottamus, minäkäsitys, kompetenssi, sitoutuminen ja vastuu. Tästä tutkimuksesta on voimaantuminen rajattu pois, koska se ansaitsisi oman tutkimuksensa.

Käytännössä sosiaalinen vahvistaminen on varhaista tukea ja toimenpiteitä, jotka on kohdennettu syrjäytymisuhassa oleville tai muuten erityistä tukea tarvitseville. Nuorten elämänhallinnan tukemisessa on vahva ehkäisevän työn näkökulma. Työtä tehdään moniammatillisesti verkostoitumalla nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. (Danska-Honkala & Poteri, 2011, s. 128.) Suurimmat syrjäytymiselle altistavat tekijät ovat läheissuhteiden puute ja työmarkkinoilta syrjäytyminen. Vakavimmaksi tilanne ajautuu kiinnittymisen ollessa kaikkiin näihin instituutioihin heikko. (Simpura ym., 2008, s. 252.)

3.3 Hope Theory – Toivon teoria

Toiveikkaus ja erityisesti toiveikkuuden puute ovat merkityksellisiä yksilön hyvinvoinnin ja voimaantumisen rakentumisessa. Aikuisen toiveikkaus on tärkeää, koska se heijastuu nuoren toiveikkuuteen, itseluottamukseen ja uskomuksiin aikuisen käsityksestä nuoren menestymisen mahdollisuuksista. (Siitonen, 1999, s. 153.) Myös te Riele (2010, s. 40) on päätenyt tutkimuksessaan samaan päätelmään. Jos aikuinen pystyy uskomaan nuoreen, luomaan hänelle toivoa, nuorella on paremmat mahdollisuudet tehdä muutos. Toiveikkaus ja radikaalinen, realistinen lähentymistapa toimivat parhaina motivoivina voimavaroina syrjäytymisuhan alla oleville nuorille. Aikuinen, esimerkiksi harrastuksen ohjaaja tai opettaja, ei voi tehdä muutosta, mutta voi antaa siihen tukea. Toiveikkaus on yhteydessä myönteisten tuntemusten syntymiseen ja voimavarojen vapautumiseen (Siitonen, 1999, s. 153). C.R. Snyderin kehittämä Hope

Theory, Toivon teoria, kuuluu positiivisen psykologian alaan. Positiivinen psykologia on suhteellisen uusi, tämän vuosituhannen puolella monihaaraiseksi laajentunut tieteenala, jossa ideana on diagnosoida hyvää ja löytää ihmisistä ne vahvuudet, joiden avulla sekä oma että yhteisön vointi paranee. Tällä on merkitystä rakennettaessa henkistä perustaa, joka kestää elämässä kohdalle tulevat vaikeudet. (Uusitalo-Malmivaara, 2014, s. 19.)

Snyderin (2000, ss. 8–10) mukaan toivo voidaan määritellä positiivisten tunteiden sävyttämäksi ajattelutavaksi, jossa keskeistä on tavoitteiden asettaminen ja niiden tavoittelemisen toiveikkaan elämän perustana. Teorian lähtökohtana on ajatus siitä, että kaikilla ihmisillä on tavoitteita ja päämääriä. Näiden kautta Toivon teoria kytkeytyy tahdonvoimaan ja toimijuuteen. Toivo on siis tahdonvoiman ja keinojen hallinnan yhteistulos, jossa päämääränä on jo jonkin asetetun tavoitteen saavuttaminen (Snyder, Rand & Sigmon, 2005, s. 259.; Ojanen, 2014, s. 194). Toivon teoreettinen tutkimus korostaa toimijuutta (agency) sekä käsitteenä että tapana toimia. Tärkeitä käsitteitä ovat myös optimismi ja minäpystyvyys (self-efficacy). (te Riele, 2010, s. 39.) Toiveikkuus ja optimismi voidaan käsittää synonyymeiksi, koska molempien voidaan ajatella tarkoittavan vahvaa uskoa siihen, että asiat viime kädessä järjestyvät parhain päin (Siitonen, 1999, s. 153).

Banduran (1986) kehittämän sosiokognitiivisen teorian mukaan minäpystyvyys on kimppu uskomuksia, joita henkilöllä on omista kyvyistään, kiinnostuksistaan, motivaatiostaan, kognitiivisista taidoistaan ja itsesäätelytaidoistaan. Itsesäätelytaidot ovat henkilön selviytymisodotuksia tietyissä tilanteissa. Minäpystyvyyssajattelun on todettu vaikuttavan esimerkiksi motivaatiotasoon, tunteisiin ja toimintaan huomattavan paljon, jopa enemmän kuin objektiivisesti on mahdollista. Se, miten ajattelee selviytyvänsä, vaikuttaa siihen, miten yksilö menestyy tehtävässään. Tulkinnat (attribuutiot) onnistumisen tai epäonnistumisen kokemuksista vaikuttavat minäpystyvyyteen. Minäpystyvyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat onnistumiset eli tilanteiden hallinnan kokemukset mallit, toisten ihmisten antama sosiaalinen tuki sekä fysiologiset tekijät. (Snyder ym. , 2005, s. 626.) Toivo vahvistuu ympäristössä, jossa kuunnellaan, välitetään, annetaan haasteita ja jossa ihmisiä tuetaan. Toivon teoriassa toivon ajatellaan olevan ihmisen ja hänen tavoitteidensa välinen suhde, johon liittyvät sekä väylät ja keinot tavoitteiden saavuttamiseen että tunne omasta toimijuudesta. Kun toimijuuden yhdistää sosiaaliseen kontekstiin, johtaa se seuraavaan: toivo on

saavutettavissa omalla toiminnalla ja päämäärillä, vastakohtana on luovuttaminen. (te Riele, 2010, ss. 36–37.)

Toivon filosofiassa on paljon annettavaa nuorten syrjäytymistutkimukselle ja työlle. Snyder (1994, s. 27) ajattelee toivon vahvistuvan ympäristössä, jossa ihminen otetaan huomioon ja tuetaan, häntä kuunnellaan, hänestä välitetään, ja annetaan haasteita. Näin ollen voidaan päätellä, että henkisyydellä ja toivolla voi olla yhteys toisiinsa, mutta ne ovat toisistaan eroavat, monimutkaiset käsitteet, joita on tutkittava ominaan, mutta huomioitava myös niiden yhteisvaikutukset prosesseihin ja tuloksiin (Schrank, Woppman, Sibitz, & Lauber, 2011, s. 424). Positiivinen ilmapiiri, keskittyminen mahdollisuuksiin ja yhteisön toivon vahvistaminen ovat tärkeitä. Nuorten tulee myös itse kriittisesti tarkastella omaa suhdettaan toivoon ja sen vaikutusta myös toisten hyvinvointiin. Aikuisen tehtävä on auttaa. (te Riele, 2010, s. 44.) Snyder jakaa toivoon suuntaavat tavoitteet lähentäviin ja loitontaviin. Tavoitteet tai päämäärät, joihin pyritään ensimmäistä kertaa, joista pidetään kiinni tai joiden tavoittelua jatketaan, määritellään lähentäviksi. Loitontavia toivoon suuntaavia tavoitteita luokitellaan ne, jotka tähtäävät siihen, että jotain jäisi tapahtumatta tai ainakin tapahtuma viivästyisi. (Snyder, ym. 2005, ss. 257–260.)

Jotta toivon filosofia voidaan ottaa vakavasti, on huomioitava se, että toivo ei ole aina hyvää. Sen pitää sisältää myös kriittinen reflektio. (te Riele, 2010, s. 44.) Schrank kollegoineen (2011, ss. 418–419) kritisoi Snyderin teoriaa ja etenkin toivon mittaristoa niiltä osin kuin se liittyy kohtuuttoman voimakkaasti tavoitteiden asettamiseen ja tavoittelemiseen. Näiltä osin sitä tulisi heidän mielestään laajentaa, tällaisena se on liian rajoittunut. He ovatkin muokanneet olemassa olevista, Snyderin ja muiden tutkijoiden kehittämistä kvantitatiivisista mittausmenetelmistä 26-kohtaisen kyselylomakkeen. Tämä menetelmä mittaa toivoa neljällä ulottuvuudella: luottamus, tulevaisuusorientaatio, sosiaaliset suhteet ja henkilökohtainen arvo sekä näköalattomuus.

Myös Ojanen (2014, s. 194) on esittänyt kritiikkiä teorialle. Hänen mielestään Snyderin olisi pitänyt nimetä toivon käsite toisin, hänestä oikeampi termi olisi ollut päättäväisyys. Tutkijat näyttävät olevan yksimielisiä siitä, että toivo ei ole ulkoa annettu voima, vaan itsestä löytyvä, ja itse itsestä haettava päättäväisyys mennä kohti omia tavoitteita ja

päämääriä. Se, paljonko toivoa ja toivojia matkalta löytyy, vaikuttaa siihen, mikä on lopputulos.

te Riele (2010) toteaa, että Toivon teoria on käyttökelpoinen tutkittaessa syrjäytymisuhan alla olevia nuoria. Sen filosofia tukee ajatusta siitä, että yksikin välittävä aikuinen voi saada aikaan muutoksen parempaan, kohti yksilön hyvinvointia. (te Riele, 2010, ss. 36, 42–45.) Osallistuminen harrastukseen antaa päämääriä, vahvistaa sosiaalisesti ja luo toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Tavoitteena on yksilön hyvinvointi. Käsillä oleva tutkimus käsittelee lasten ja nuorten sosiaalista vahvistamista Yli Hyvä Juttu -toimintamallissa Toivon teorian viitekehyksessä, hyvinvoinnin näkökulmasta. Merkityksellisiä Toivon teorian käsitteitä tutkimuksen kannalta ovat toimijuus, optimismi ja minäpystyvyys. Syrjäytymistä tarkastellaan hyvinvoinnin näkökulmasta. Sosiaalisen vahvistamisen ajatellaan johtavan yksilön voimaantumiseen harrastustoiminnan avulla.

4 Tutkimuksen toteutus ja menetelmällisiä lähtökohtia

Käsillä olevassa tutkimuksessa on tarkoitus selvittää, miten Toivon teoria soveltuu syrjäytymistutkimukseen palokuntanuorisotyön kontekstissa. Samalla tutkitaan syrjäytymisuhan alla olevien nuorien kanssa toimivien asiantuntijoiden käsityksiä sosiaalisen vahvistamisen piirteistä palokuntanuorisotyössä. Tutkimusta taustoittaa ajatus osallisuuden tuottamasta hyvinvoinnista sekä teoria Toivosta. YHJ -toimintamallia pyritään kehittämään, joten sitä toteuttaneiden käsitykset yhteistyöstä, esteistä ja hyödyistä ovat tärkeitä. Tutkimuksessa tarkastellaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla millaisia merkityksiä sopimuspalokuntatoiminnalla voi olla syrjäytymisuhan alla elävälle nuorelle viranomaisten ja ammattilaisten näkökulmasta.

Tässä luvussa kuvataan myös tutkimusjoukkoon ja aineistoon liittyvät asiat. Tutkimuksessa tarkastellaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja Toivon teoriaan liittyvien käsitteiden avulla millaisia merkityksiä sopimuspalokuntatoiminnalla voi olla syrjäytymisuhan alla olevalle nuorelle viranomaisten ja ammattilaisten näkökulmasta sekä miten hanke vaikuttaa yksilötasolla syrjäytymiskäyttäytymiseen. Yhteistyötahoina tutkimusta tehtäessä ovat olleet sopimuspalokunnan nuoriso-osastot ja kuntien tai kaupunkien sosiaali- ja nuorisotoimet.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat tutkimuksen tavoitteiden ja tarkoituksen perusteella Lillsunden ym. (2013, s. 7) tutkimussuunnitelmassa esiintyviä kysymyksiä mukailten:

1. Millaisia merkityksiä vapaapalokuntatoiminnalla voi olla syrjäytymisuhan alla elävälle nuorelle viranomaisten ja palokuntanuorisotyötä tekevien näkökulmasta?

1.1. Millaisia käsityksiä syrjäytymisuhan alla olevien nuorien kanssa toimivilla asiantuntijoilla on sosiaalisen vahvistamisen piirteistä palokuntanuorisotyössä?

- 1.2. Millaisia käsityksiä syrjäytymisuhan alla olevien nuorien kanssa toimivilla asiantuntijoilla on Toivon teorian piirteistä palokuntanuorisotyössä?
2. Millaisia käsityksiä toimintamallia toteuttaneilla on yhteistyöstä, esteistä ja hyödyistä?

4.2 Tutkimusjoukko

Kyselylomakkeen informantit. Webropol-kyselyyn, jonka THL lähetti SPEKin ja sen alueellisten toimijoiden kautta kaikkiiin Suomen 709 palokuntaan, vastasi 178 (n=178) palokuntanuorisotyössä mukana olevaa henkilöä tasaisesti ympäri Suomen. Kyselyssä ei kysytty eksakteja ikä- ja sukupuolitietoja. Vastanneiden voi päätellä kuitenkin olleen pitkään palokuntatyössä mukana, koska kyselyyn vastasivat pääasiassa palokuntanuoriso-osaston johtajat. Nuoriso-osastojen johtajat ovat täysi-ikäisiä.

Strukturoitu haastatteluaineisto. Strukturoidusta haastatteluaineistosta, joka on myös THL tekemä, on valittu satunnaisotannalla neljä haastattelua. Kaikki vastanneet olivat yli 18-vuotiaita, 10–35 -vuotta palokuntatyössä mukana olleita palokuntanuoriso-osastojen kouluttajaa. Kaksi heistä oli Länsi-Suomesta, yksi Uudeltamaalta ja yksi Pohjanmaalta. Aineisto toimi koko tutkimuksen pohjana.

Avaininformanttihaastattelu. Avaininformanttihaastatteluun osallistui kuusi henkilöä. Heistä kaksi oli miehiä (32- ja 35 -vuotiaat), molemmat Uudeltamaalta. Loput neljä olivat naisia, 27–42-vuotiaita. Kaikilla haastatelluilla palokuntaharrastusta oli takana vähintään 17 vuotta. Naiset olivat kotoisin Varsinais-Suomesta ja Uudeltamaalta.

Ryhmähaastattelu. Ryhmähaastatteluissa mukana oli seitsemän haastateltavaa. Heistä neljä oli miehiä ja kolme naista. He olivat sekä Varsinais-Suomesta ja Uudeltamaalta. Sosiaalitoimen työntekijät olivat kaikki kokeneita, yli viisi vuotta alalla olleita henkilöitä. Pelastustoimen puolelta valituilla haastateltavilla työkokemusta alalta oli keskimäärin kaksikymmentä vuotta.

4.3 Tutkimusstrategia

Tämä tutkimus on toteutettu mixed method -menetelmällä eli kyseessä on monimenetelmätutkimus. Analyysissä on käytetty menetelmä- ja aineistotriangulaatiota. Haastatteluilla ja kyselylomakkeella kerätty aineisto on esitetty sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa muodossa. Laadullinen aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Määrällinen aineisto on analysoitu yksinkertaisilla tilastollisilla luvuilla. Tutkimuksessa kvantitatiivisella menetelmällä onkin syvennetty kvalitatiivisella menetelmällä saatuja tuloksia. Ensin on siis analysoitu Webropol-kyselyn tutkimukselle tärkeimpien kysymysten vastausten määrät ja sitten syvennetty ymmärrystä saaduilla sanallisilla vastauksilla ja haastatteluilla.

Tutkijat toteavat, että tutkimus, jossa kyselylomakkeen avulla muodostetaan esikäsitys ja haastatteluilla monipuolistetaan saatua kuvaa, on antoisa tapa tehdä tutkimusta. Kun yksi tutkimusmenetelmä kuvaa kohdetta vain yhdestä näkökulmasta, useaa aineistoa tai menetelmää käyttämällä voi korjata luotettavuusvirheitä. (Eskola & Suoranta, 2008, ss. 69–71.) Johnsonin ja Onwuegbuzien (2004) mukaan mixed method -menetelmässä valitaan ensin tutkimusongelma, sitten tarkastellaan mixed methodin käyttömahdollisuutta, valitaan mixed method –malli (”select the mixed-method or mixed- model research design”), kerätään aineisto, analysoidaan, tulkitaan ja legitimitoidaan se ja lopuksi tehdään johtopäätökset, joista kirjoitetaan tutkimusraportti. Menetelmää on kritisoitu, mutta sen käyttö fenomenologisessa tutkimuksessa voidaan perustella. Metodien avulla tutkimuksesta saadaan tarkoituksenmukaisempi hankkimalla niin määrällistä kuin laadullista tutkimusaineistoa. (Mac Naughton ym. 2010, ss. 202–203.)

Tämä tutkimus on luonteeltaan fenomenografinen. Fenomenografinen tutkimusote keskittyy käsitysten eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien tutkimiseen. Waitinen (2011) tiivistää Hirsjärven ajatukset seuraavasti ”fenomenografia on kvalitatiivisesti suuntautunut lähestymistapa, jonka keinoin pyritään kuvaamaan, analysoimaan, tulkitsemaan ja ymmärtämään ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä.” Se ei ole filosofinen tutkimussuuntaus, vaan tapa tehdä kvalitatiivista tutkimusta, jossa tarkoituksena on tutkia ihmisten käsityksiä ympäröivästä maailmasta. Fenomenografia lähtee liikkeelle yksittäisestä havaintojoukosta ja muodostaa niistä yleistyksen tai

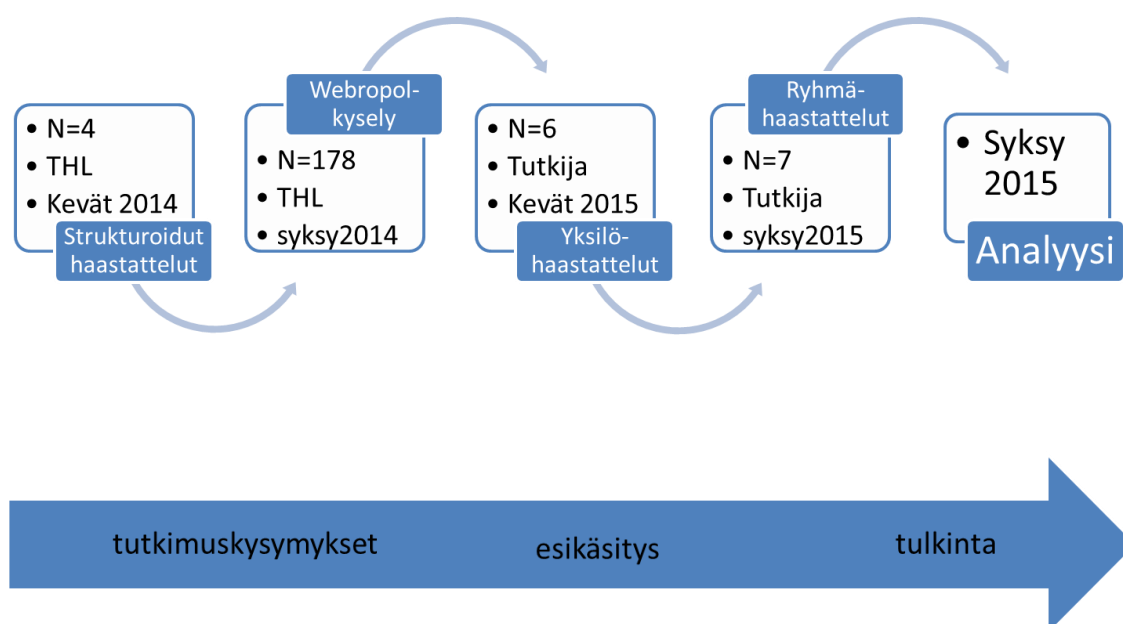
teorian. Maailmaa ja todellisuutta ei voida kuvata sellaisenaan, joten ilmiötä on parasta tutkia ihmisten käsityksien ja ymmärryksen kautta. (Waitinen 2011, s. 89.)

Tutkimuksella haetaan uutta, ymmärtävää tietoa koehenkilöiden käsityksistä Yli Hyvä Juttu –toimintamallin hyödyistä ja esteistä ja sen merkityksistä nuorten hyvinvoinnille. Lähtökohtana on siis ajatus siitä, että ihmisillä on hyvinkin erilaisia ja toisistaan poikkeavia käsityksiä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä (Aaltola & Valli, 2007, ss. 28–39, Rissanen, 2006). Valitun tutkimusotteen tavoitteena on ollut kuvata todellisuuden ymmärtämistä, tässä tapauksessa sosiaalisen vahvistamisen toimintamallin käyttämisessä, ilmeneviä eroja, jolloin käytetty ote korostaa sisällön merkitystä että kokemuksellisia asioita (Rissanen, 2006).

Fenomenografisen tutkimusstrategian lähtökohtana on tutkijan avoimuus. Tutkimuksessa on pyritty lähestymään tutkimuskohdetta ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmiä tai teoreettista viitekehystä. Pohdiskeleva ote kuuluu myös strategian luonteeseen. (Rissanen 2006.) Tutkimuksen tieteenfilosofinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan sosiaalinen todellisuutemme rakentuu sosiaalisessa, kielellisessä vuorovaikutuksessa. Se rakentuu relativistisen ja empiristinen näkemyksen pohjalle. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

4.4 Aineistonkeruu ja siinä käytetyt menetelmät

Tutkimusaineisto kerättiin kolmessa vaiheessa. Esikäsitys aiheesta saatiin THL:n tekemästä strukturoidusta haastattelumateriaalista, jonka perusteella valittiin tutkimuskysymykset. Toinen tutkija on abstrahoinut aineiston tämän tutkimuksen tekijän kanssa. Toisessa vaiheessa analysoitiin THL:n tekemän 178 (n=178) vastaajan Wepropol -kyselyn antamia vastauksia. Viimeisessä vaiheessa tehtiin avaininformanttien yksilö- ja ryhmähaastattelut. Tutkimusta varten on haastateltu neljää palokuntanuorisotyötä tekevää eri puolilta Suomea, seitsemää sosiaalitoimen edustajaa ryhmähaastattelulla ja kahta toimintamallia hallinnoivaa pelastusalan toimijaa.

Kuvio 2. Tutkimusprosessi

Kysely tiedonhankintatapana. THL:n tekemällä kyselyllä kartoitettiin vastaajien käsityksiä YHJ -toimintamallista, toiminnasta itsestään, yhteistyöstä, esteistä ja hyödyistä. Webropol-kyselyyn vastanneet palokuntien nuoriso-osaston koulutustehtävissä toimijoista suuri osa on vapaaehtoisia, mutta osalla vastaajista sopimuspalokuntatoiminta kuuluu toimenkuvaan. Vastaajat sijoittuivat maantieteellisesti palokuntien tiheyden mukaan eli Uudenmaan, Länsi-Suomen ja Hämeen alueilta vastauksia tuli kolme neljännessä kaikista vastauksista. Loput vastaukset jakaantuivat tasaisesti muille alueille. THL:n tutkijat ovat yhdessä keskeisten kansallisten toimijoiden (mm. SPEK) kanssa päättäneet kyselytutkimuksen osallistujat ja teemat, joita kyselyllä selvitetään. Kyselyllä kartoitettiin laajemmin toimintamallin käyttöönottoa teemoina *toimintamallin tunnettuus, käyttö ja toimintaedellytykset, syntynyt yhteistyö ja sen edellytykset, koulutustarpeet, palokuntanuorisotoiminnan tunnettuus ja soveltuvuus syrjäytymisen ehkäisyyn*. Kysely toteutettiin Webropol-järjestelmällä siten, että SPEK toimitti Webropol-linkin sopimuspalokuntiin, joka ohjasi linkin vastattavaksi parhaiten nuoriso-osaston toimintaa tuntevalle henkilölle ja pyydettiin välittämään tietoa alaisilleen ja muille organisaatiossaan toimintamallia tunteville. Tutkija on saanut kyselyaineiston käyttöönsä ilman yksilöivää henkilötunnistetta (THL 2013). Tutkimuksessa käytetään vain tutkimusongelmille

relevanteinta osaa kyselystä ja valikoitujen avokysymysten vastauksista tehtiin laadullinen sisällönanalyysi. Kysely sisälsi kahden vastausvaihtoehdon monivalintakysymyksiä, koska sillä haluttiin selvittää YHJ –toimintamallin käyttöä ja tuntemusta. Kyselyn tutkimusaineistona käytetyt kysymykset löytyvät liitteestä kuusi.

Haastattelu tiedonhankintatapana. Perinteisesti haastattelut jaetaan strukturoituihin, puolistrukturoituihin, teemahaastatteluihin ja avoimiin haastatteluihin (Eskola & Suoranta, 2008, s. 86). Haastattelun tavoitteena on selvittää, mitä haastateltava ajattelee aiheesta. Haastattelua voi pitää keskusteluna, joka alkaa tutkijan aloitteesta ja etenee hänen johdattelemanaan. (Eskola & Suoranta, 2008, ss. 84-85.) Haastatteluissa etuna voi pitää sitä, että haastatteluun on mahdollista valita henkilöitä, joilla on jo kokemusta tai tietoa tutkimuskysymyksistä.

Tähän tutkimukseen parhaiten sopi puolistrukturoitu teemahaastattelu, koska tutkijat halusivat käsitellä tiettyjä teemoja haastattelutilanteessa, mutta toisaalta haastattelussa tarjottiin mahdollisuus vapaaseen puheenvuorojen käyttöön keskeisten teemojen mukaan. Myös kysymysten järjestys eli keskustelun edetessä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 74–75.) Tutkimushaastattelujen teemat olivat *vapaapalokuntatoiminta ja sen tarve, toimintamallin toimivuus ja vaikutukset sekä yhteistyö viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken*. Haastattelurunko oli THL:n tekemä kysymyspatteristo, jolla THL on tutkinut toimintamalliin liittyviä käsityksiä. Kysymyksiä muokattiin käsillä olevan opinnäytteen teoreettista viitekehystä paremmin vastaavaksi yhdessä THL:n tutkijan kanssa. Vapaaehtoistoimijoille ja viranomaisille oli omat kysymyksensä. Haastateltavia lähestyttiin niin yksilö- kuin ryhmähaastatteluissakin ensin sähköpostilla ja puhelimitse. Sen jälkeen haastateltaville toimitettiin yhteydenottokirje, jossa kerrottiin haastattelun tarkoituksesta, toteutuksesta ja haastattelun kulusta. Kun haastateltavat valikoituivat, haastattelusta sovittiin haastateltavan työnantajan nimeämän edustajan kanssa ja pyydettiin lupa. (Ks. lupanomus ja yhteydenottokirje liite 3.) Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla ja niistä tehtiin muistiinpanot. Kaikki ryhmähaastattelut toteutettiin kasvokkain niin, että THL:n tutkija oli mukana. Puhelimitse haastateltiin kolme palokuntatoimijaa. Kaikki haastattelunauhoitukset litteroitiin. Litteroinnin suoritti Tutkimustie Oy.

Haastattelijan tehtävänä on haastattelun ohjailu, niin ryhmä- kuin yksilöhaastatteluissa. Ryhmähaastattelussa on tärkeää päättää etukäteen haastattelijoiden roolit. Tavoitteena

on avoin ilmapiiri, jossa voi kertoa turvallisesti mielipiteensä. (Barbour, 2007, s. 2.) Tutkimusta tehtäessä ryhmähaastatteluissa oli paikalla toinen sopimuspalokuntatoimintaa ja Yli Hyvä Juttu -toimintamallia tunteva tutkimusavustaja. Yksilöhaastattelut tutkija teki yhtä lukuun ottamatta yksin. Haastattelun johtamisesta vastasi tutkija itse kaikissa haastattelutilanteissa muiden haastattelijoiden esittäessä tarkentavia kysymyksiä haastattelun edetessä.

Ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelussa paikalla on samalla kertaa useampi informantti ja mahdollisesti myös haastattelihoita. Ryhmähaastattelun etuna voidaan pitää sitä, että haastateltavat voivat yhdessä miettiä ja jäsentää vastauksiaan, jolloin tuotettu tieto on monipuolisempaa. Ryhmähaastattelu usein innostaa haastateltavia puhumaan aiheesta ja vastaukset syvenevät. Ryhmässä keskusteleminen tuottaa ymmärrystä, oivalluksia, herättää muistikuvia ja saattaa tuottaa uusia ideoita. (Eskola & Suoranta, 2008, s. 95.) Ryhmän eduksi voi lukea myös sen, että se korjaa väärinymmärryksiä, eikä vastauksia tarvitse antaa yhden henkilön muistin varassa. Negatiivisena seikkana voi kuitenkin olla ryhmän kannalta kielteisten asioiden julkituominen. (Hirsjärvi ym., 2000, s. 211.) Ryhmähaastattelut voi määrittellä kolmella tavalla: ryhmähaastattelu, fokusryhmähaastattelu ja focusryhmäkeskustelu. Tutkimuksessa käytettiin fokusryhmähaastattelua, jossa tavoitteena on keskustelu ja vuorovaikutus. Toisena tavoitteena nähdään laajan ymmärryksen muodostaminen haastateltavien tutkimusaiheesta muodostamista käsityksistä, joka on erittäin relevanttia tämän tutkimuksen kohdalla. Olennaista ryhmähaastattelussa on tutkijan rooli vuorovaikutukseen kannustamisessa ja tukemisessa. (Barbour, 2007, ss. 2–3.)

Ryhmähaastattelua pidetään tehokkaana aineistokeruumenetelmänä. Keskustelu toimii usein mielipiteitä stimuloivana tekijänä, joka saa esiin erilaisia asioita kuin yksilöhaastattelussa. On esitetty, että jotta aineiston tärkeimmistä tulkinnoista pystyy tekemään yleistyksiä, ei haastateltavien tarvitse olla tilastollisesti edustava joukko. Tosin suotavaa on, että informantit pystyvät tuomaan tutkimusongelmaan erilaisia näkökulmia, heillä olisi siitä ennakkokäsityksiä ja tietoa sekä he olisivat siitä kiinnostuneita. (Sulkunen, 1990, ss. 264–265, 272–273.) Toisaalta on tärkeää, että haastateltavat muodostavat homogeenisen ryhmän, joka ymmärtää esitetyt kysymykset ja käsitteet samalla tavalla. Ryhmähaastatteluun tulee siis valita fokuksitunut joukko, jolla on yhtenäinen ammattitausta tai muu kokemusmaailma. (Barbour, 2007, s. 3; Eskola & Suoranta, 2008, s. 96.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty monia aineistonkeruumenetelmiä tutkimusaineiston saamiseksi. Strukturoidusta haastatteluaineistosta saadun esikäsitelmän muodostamisen jälkeen haluttiin yksilö- ja ryhmähaastattelujen lisäksi käyttää Wepropol-kyselyn aineistoa laajentamaan käsitystä tutkittavasta aiheesta.

4.5 Aineiston käsittely ja analysointi

Tässä tutkimuksessa on käytetty luotettavuuden parantamiseksi aineistotriangulaatiota eli yhdistetty haastatteluilla ja kyselylomakkeella saatuja tietoja (Eskola & Suoranta, 2008, ss. 40–41). Kyselylomakkeella saadun aineiston avulla hahmotetaan tutkittavaa ilmiötä ja haastatteluilla monipuolistetaan niistä saatua kuvaa. Aineisto on analysoitu yksinkertaisilla tilastoluvuilla. Tutkimusasetelma on valittu, jotta tutkittavasta ilmiöstä saadaan monipuolinen kuva. Tutkimus on aloitettu tutustumalla THL:n teettämään strukturoidun haastattelun antamaan aineistoon, jonka perusteella on valittu tutkimuskysymykset. Sen jälkeen on analysoitu THL:n teettämän Webropol-kyselyn aineistoa, ja lopuksi haastateltu avaininformantit ja tehty ryhmähaastattelut.

Aineistolähtöistä analyysiä tehtiin Toivon teorian näkökulmasta, koska se määrittelee sosiaalisen vahvistamisen piirteitä tähän tutkimukseen sopivalla tavalla kuitenkin niin, että aineisto näyttää tutkimuksen suunnan. Suomalaisessa metodikirjallisuudessa sisällönanalyysi jaetaan aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95). Sisällönanalyysi on yleinen menetelmä kvalitatiivisen aineiston analysoinnissa. Kun aineisto on tuotettu, se kuvaa tutkittavaa ilmiötä, mutta siitä ei ole järkevää sellaisenaan lähteä etsimään tuloksia. Analyysillä luodaan selkeä ja sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi onkin subjektiivista tulkintaa aineiston sisällöstä, joka saadaan systemaattisella luokittelulla, teemoittelulla ja koodausprosessin tuloksena. Se tarjoaa tutkijalle käytännöllisen ja joustavan metodin, jolla tuotetaan ja laajennetaan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1277.) Tarkoituksena on saavuttaa tutkimuksen kohteesta tiivis kuvaus, joka ei ole kadottanut aineiston sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 103–108).

Sisällönanalyysi voidaan jakaa myös toisin: perinteiseen, suunnattuun ja summatiiviseen analyysiin. Perinteinen sisällönanalyysi on käyttökelpoinen silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä on jo tuotettua tieteellistä tietoa tai teorioita on rajoitetusti. Tällä analyysitavalla kategoriat johdetaan suoraan aineistosta. Suunnatussa sisällönanalyysissä tutkimuskysymyksiä ohjaa jo olemassa oleva teoria, jonka mukaan työ etenee. Teoria ohjaa myös analysointia luoden perustan kategorioille. Toisaalta analyysiluokat ja -kategoriat voidaan muodostaa laajentamalla tai tarkentamalla jo olemassa olevia teorioita. Näin toimittaessa kvantifioidaan aineistossa käytettyjä avainsanoja tai -sisältöjä tarkoituksena tehdä ennemminkin päätelmiä kuin tutkia niiden käyttöä. Tässä mallissa ei ole tarkoitus analysoida aineistoa sellaisenaan vaan lähinnä lähestyä sitä yksittäisten sanojen tai niiden välisten suhteiden kautta. Olennaisin ero esiteltujen analyysitapojen välillä onkin siinä, kuinka teemat luodaan. (Hsieh & Shannon, 2005, ss. 1278–1285.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi mahdollistaa tiettyjä käsitteellisiä liikkumavapauksia, mutta samalla edellyttää myös tiettyjen rajoitteiden hyväksymistä. Analyysimallissa yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107–113).

Tässä tutkimuksessa analyysi toteutuu Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 95) luokittelun mukaisesti aineistolähtöisesti, Hsiehin ja Shannonin (2005, ss. 1279–1281) luokittelua käyttäen perinteisen sisällönanalyysin mukaisesti. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on valikoitunut analysointimenetelmäksi, koska haluttiin valita analyysiyksiköt niin, etteivät ne ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. Tosin Toivon teorian käsitteet ja piirteet olivat tarkastelussa tausta-ajatuksena niin, että aineisto määrittelee tutkimuksen suunnan, ei teoria. Vaikka teoria johdattaa tutkimuksen aiheeseen, ei sillä pitäisi olla tekemistä analyysin toteuttamisessa tai tuloksessa. Analyysin tulee olla puhtaasti aineistolähtöistä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95.) Perinteisessä sisällönanalyysissä vältetään käyttämästä ennakolta luokiteltuja kategorioita. Kategorioiden tulee löytyä aineistosta. (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1279.)

Aineistolähtöistä analyysiä tehdessä tulee Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 96) mukaan huomioida havaintojen teoriapitoisuus. Täysin objektiivisia havaintoja ei ole olemassakaan, vaan esimerkiksi käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät asettaa tutkija. Ne myös vaikuttavat tuloksiin. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkijan on

pystyttävä toteuttamaan analyysi aineiston ehdoilla. Omat ennakkoluulot tai kokemus asiasta eivät saa vaikuttaa tulokseen. Tutkimuksen luotettavuutta lisääkin se, että tutkija kirjoittaa auki omat käsityksensä tutkittavasta ilmiöstä ja tiedostaa ne koko tutkimusprosessin ajan. Tämän tutkimuksen luotettavuudesta lisää luvussa 6.1.

Hsiehin ja Shannonin (2005, ss. 1278–1281) kehittämään sisällönanalyysiin kuuluu seitsemän vaihetta: analysoitavan aineiston valinta, kategorioiden määrittely, koodausprosessin hahmotteleminen, sen suorittaminen, luotettavuuden määrittely ja tulosten analysointi. Tutkijat Miles ja Huberman (1994) tiivistävät vaiheet kolmeen: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja viimeisenä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luonti. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysi aloitettiin aineiston alkuperäisilmauksien pelkistämällä. Aineistoa redusoidessa valmiista aineistosta karsittiin kaikki tutkimukselle epäoleellinen pois. Kaikki alkaa tutkimustehtävästä, ja sen kannalta olennaisien ajatusten tunnistamisesta. Pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin samanlaisten ilmausten kanssa joukoksi ja yhdistettiin samaan kategoriaan, jolle annettiin ilmiötä kuvaava nimi. Analysointi jatkui samansisältöisten alakategorioiden yhdistelemisestä. Yläkategoriat muodostuivat alakategorioista. Näiden kategorioiden avulla pyrittiin vastaamaan tutkimusongelmiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108.)

Kun pelkistetyt ilmaukset olivat löytyneet, aloitettiin klusterointi eli ryhmittely, joka tiivistää aineistoa entisestään. Tässä kohtaa aineistosta löytyneet yksittäiset tekijät sulautettiin yleisempiin käsitteisiin. Klusteroinnin jälkeen aineisto abstrahoitettiin eli käsitteellistettiin. Tässä vaiheessa erotettiin tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot ja muodostettiin teoreettiset käsitteet. Vastauksia esitettyihin tutkimustehtäviin saatiin yhdistelemällä käsitteitä. Näin eteneminen tapahtui empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Prosessi on kuvattu edellä säännönmukaisesti, mutta tutkimusta tehdessä se tulee ajatella orientoitumistavaksi, jolla voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta, ei niinkään analyysin toteuttamisen välineenä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 102-112.) Niin kuin Eskola ja Suoranta (2001, 157) toteavat, koodausrunko yleensä muuttuu, elää ja täydentyy koodausprosessin aikana, ja siihen tutkimusprosessin aikana tulee valmistautua. Esimerkki tutkimuksessa käytetystä aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisestä yhden yläluokan muodostumisesta on esiteltyä seuraavassa taulukossa 1. (Taulukko 1)

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä.

alkuperäinen ilmaus	pelkistetty ilmaus	alaluokka	yläluokka
”Ja --- monet näistä nuorist on viettänyt pitkiä aikoja tosi leväperäst elämää ja, kävelly aikuisten yli sääntöjen suhteen ja muuta,---.” (H2)	sääntöjen noudattaminen tuo turvaa	turvallisuuden tunne	sosiaalinen vahvistaminen
Se just et mun mielest on täs niin hienoo, ---samat oletukset siit nuoresta kun niist kaikis muistakin (H9)	nuorista ei ennakko-odotuksia tai -käsityksiä	yhdenvertaisuus	
,--- harjotellaan, -- - tai ensiapu tai 112:een soittaminen---, ni se saa valmiuksii. (H3)	kansalaistaitoja lisäävää toimintaa	kansalaistaidot	
ja sitä kautta jos ottaa vaikka, tähtäimekseen --- palo-, pelastustoimen uran tai jotain muuta (H1)	tulevaisuuden suunnittelu	päämäärätietoisuus	
Se omonipuolinen --- sopii niin monenlaisel erilaisel ihmisel. Sielt jokanen pystyy myös löytämään ne lempparijuttus ni senki takia. (H2)	erilaiset tavat osallistua ja olla osallisena	osallisuus	

Tutkimuksessa on siis kvalitatiivinen, fenomenografinen lähestymistapa, joka pyrkii kuvaamaan, analysoimaan ja ymmärtämään todellisuutta, tässä tapauksessa palokuntanuorisotoiminnan kanssa tekemisissä olevien ihmisten käsityksiä sosiaalisesta

vahvistamisesta ja toivosta. Tässä tutkimuksessa ollaan erityisesti kiinnostuneita siitä, miten ihmiset ajattelevat palokuntanuorisotyön tukevan syrjäytymisuhassa olevia ja kuinka he ymmärtävät sosiaalisen vahvistamisen ilmiön. Tutkimuksessa on tarkasteltu niin viranomaisten kuin vapaaehtoisten toimijoiden erilaatuisia käsityksiä.

5 Tutkimuksen tulokset: ”Et mul on virkaa täs maailmas, et onhan se aika, kova juttu.”

Tutkimuksen ensimmäisenä tehtävänä oli selvittää millaisia merkityksiä vapaapalokuntatoiminnalla voi olla syrjäytymisuhan alla elävälle nuorelle viranomaisten ja palokuntanuorisotyötä tekevien näkökulmasta ja millaisia käsityksiä syrjäytymisuhan alla olevien nuorien kanssa toimivilla asiantuntijoilla on sosiaalisen vahvistamisen ja Toivon teorian piirteistä palokuntanuorisotyössä. Toisella tutkimuskysymyksellä oli tarkoitus selvittää millaisia käsityksiä toimintamallia toteuttaneilla on yhteistyöstä, esteistä ja hyödyistä. Samalla saatiin tuloksia siitä, millaisia käsityksiä viranomaistoimijoilla ja avainhenkilöillä on harrastustoiminnasta elämänhallinnan edistäjänä. Tulokset on esitelty tutkimuskysymyksittäin. Luku 5.1 selvittää sosiaalisen vahvistamisen merkitystä syrjäytymisuhan alla oleville ja jo syrjäytyneille nuorille. Luvussa 5.2 raportoidaan toivon näyttäytymisestä ja piirteistä palokuntanuorisotyössä. YHJ -toimintamallin hyödyt ja haasteet sekä yhteistyön sujuvuus toimijoiden välillä esitellään luvussa 5.3.

Tuloksia esiteltäessä haastateltavien ja kyselyssä avoimia vastauksia antaneiden sitaatit on kursivoitu. Ryhmä- ja avaininformanttihaastatteluihin osallistuneet on yksilöity käyttäen merkintätapaa H1-H13. Strukturoituihin haastatteluihin osallistuneilta ei ole suoria lainauksia.

5.1 Palokuntatoiminnan ja Yli Hyvä Juttu -toimintamallin merkitys syrjäytymisuhan alla olevalle nuorelle – sosiaalinen vahvistaminen

Tutkimuksessa selvitettiin sosiaalisen vahvistamisen merkitystä palokuntanuorisotyössä ja YHJ -toimintamallissa, joka ohjaa nuoria harrastuksen pariin. Tutkimukseen osallistuneiden antama kuva sosiaalisen vahvistamisen piirteistä oli melko yhteneväinen; useat haastateltavat korostivat palokuntatoiminnan sopivan sosiaalisen vahvistamisen välineeksi. Informanttien vastaukset olivat hyvin yksimielisiä. Kaikessa tutkimusaineistossa sosiaalinen vahvistaminen, joka tähtää yksilön hyvinvointiin, näkyi yhdenvertaisuuden, kansalaistaitojen oppimisen, osallisuuden, päämäärätietoisuuden ja turvallisuuden tunteeseen liittyvinä käsityksinä. Tutkittavien mukaan

palokuntatoiminnalla ja YHJ -toimintamallilla on merkitystä syrjäytymisuhan alla oleville nuorille.

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 5) on esitelty palokuntaharrastustoiminnan sosiaalisen vahvistamisen piirteitä, jotka liittyvät yhdenvertaisuuden, osallisuuden, kansalaistaitojen, päämäärätietoisuuden ja turvallisuuden tunteen teemoihin. Esitellyt sosiaalisen vahvistamisen osa-alueet tähtäävät kaikki hyvinvointiin (kuvio 5).

Kuvio 5. Sosiaalisen vahvistamisen ilmeneminen tutkimusaineistossa

Yhdenvertaisuus. Tutkittavat nostivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vastauksissa keskeisiksi käsitteiksi. Koehenkilöt kertoivat, että kaikkia kohdellaan yhdenvertaisesti, tasa-arvoisina. "Et siel jokanen on hyvii tyyypei ja meil ei oo mitään vaihtopenkkii", totesi eräs haastateltava (H3) kiteyttäen kaikkien haastateltavien käsityksen. Kyselylomakkeen avoimessa vastauksessa perusteltiin "jotta syrjäytyneetkin lapset/nuoret saisivat saman mahdollisuuden harrastaa kuin muutkin nuoret." Ajatus lasten yhdenvertaisuudesta on yhteydessä suvaitsevaisuuteen. Toimintamallin ajateltiin lisäävän erilaisuuden sietokykyä. Yhdenvertainen toiminta vastaajien mielestä viittaa siihen, että palokuntatoiminnassa pääsääntöisesti kaikki ihmiset ovat samanarvoisia

riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, perhesuhteistaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Palokuntatoimintaan on kaikilla yhtäläinen pääsymahdollisuus.

Niin --- et kyl mä uskon et, suurin osa on kuitenkin niin aikuisii --- et, se ei vaikuta mimmonen laps muuten on.(H3)

Kansalaistaidot. Kansalaistaidot ovat taitoja, joita tarvitaan jokapäiväisessä elämässä yhteiskunnan jäsenenä. Tässä tutkimuksessa ryhmässä työskentelyn taidot on käsitelty osana kansalaistaitoja. Tutkittavien mukaan palokuntaharrastuksessa kansalaistaidot kohenevat. ”Ja pystyy käsittelemään sitte et jos tulee onnettomuus esimerkiksi.” –ajatus oli löydettävissä kaikista haastatteluista. Erään haastateltavan (H2) mukaan ”palokunnassa harjoitellaan --- taitoja joita voi hyödyntää elämässä yleensä kuten alkusammutus- ja ensiaputaitoja. Tämän lisäksi harjoituksissa tulee käytettyä ja kehitettyä paljon ryhmätyöskentelytaitoja.” Tutkittavien käsityksen mukaan oli tärkeää, että nuoret oppivat toimintamalleja ja -tapoja, kaikkien kansalaisten jokapäiväisessä elämässä tarvitsemia taitoja, jotka liittyvät toimimiseen yhteiskunnan jäsenenä, omien asioiden hoitamiseen ja tässä kontekstissa erityisesti elämänsuojeluun. Harrastus antaa malleja riskitilanteissa toimimista varten ja mukana olevat nuoret kenties pystyvät välttämään niihin hakeutumista.

Harrastus on jo sellanen --- ensiapu tai 112:een soittaminen ni se et se nuori, siel itte opettelee ja oppii, ni se saa valmiuksii myöskin, vähän opastaa toisii ihmisii niis asiois ja se et ne on semmosii, osa niist asioist on ihan meidän kaikkien hyvä osata.(H2)

Osallisuus. Osallisuus on keskeinen tekijä arvioitaessa yhteisöön sitoutumista. Voidaan myös todeta, että voimaantumista voidaan pitää osallisuuden osatekijänä. (Kallio ym. 2013; Siitonen, 1999). Aineiston perusteella palokuntanuorisotyötä tekevät ymmärtävät osallisuuden tunteena, joka syntyy kun ihminen, tässä tapauksessa nuori, on osallisena harrastustoiminnassa. Palokuntatoiminnassa osallisuus ilmenee jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena, sekä mahdollisuutena vaikuttaa omassa yhteisössä. Kaikkien haastateltavien mielestä osallisuuden kokeminen ja sosiaaliset verkostot toimivat suojaavina tekijöinä hyvinvointivajeita ja syrjäytymistä vastaan. ”Jos tällasest löytys että, joku on mun porukka tai, et he on mua varten tai jotenkin se et mä kuulun tähän porukkaan, niin se on ihan mielettömän korjaavaa. --- Minä olen hyväksytty.”

Osallisuus koettiin tärkeimpänä syrjäytymistä estävänä tekijänä ja se tuli kaikessa aineistossa vahvasti esille.

On tärkeää että kaikki saavat mahdollisuuden osallistua ja ennenkaikkea antaa mahdollisuuden tutustua uusiin ihmisiin.(H2)

Jotta nuoret eivät syrjäytyisi ja saisivat uusia ystäviä ja tekemistä.(H3)

Tutkittavat mielsivät myös voimaantumisen osaksi osallisuutta. Palokunnan toiminta itsessään käsitettiin sellaiseksi, joka vahvistaa sosiaalisesti jo syrjäytyneitä tai muuten heikomman sosiaalisen statuksen omaavia. Voimaantumisessa tutkittavien mielestä korostuu nuorten oma sisäinen vahvistuminen, se, että ihminen kokee olevansa sisäisesti vahva sekä tasapainossa itsensä ja ympäristönsä kanssa. Sen seurauksena nuori kykenee asettamaan ja saavuttamaan päämääriä, pystyy kokemaan oman elämänsä olevan hallinnassa sekä itsetuntonsa parantuneen. Lisäksi hänen toiveikkuutensa tulevaisuutta kohtaan kasvaa.

Et voisit sä auttaa häntä, kun hän on nyt viel heikompi. Semmosen roolin kun se lapsi saa, niin siitä se nousee.(H6)

--- jos oot syrjäytyiny ---, niin sä oot auttamistoimenpiteiden kohteena ja sit saat olla semmosessa roolissa, et sä saat auttaa.(H4)

Päämäärätietoisuus. Snyderin (2000, ss. 8–10) Toivon teoriassa päämäärätietoisuus määritellään positiivisten tunteiden sävyttämäksi ajattelutavaksi, jossa keskeistä on tavoitteiden asettaminen ja niiden tavoittelemisen toiveikkaan elämän perustana. Päämäärätietoisuuden lähtökohtana on ajatus siitä, että kaikilla ihmisillä on tavoitteita ja päämääriä. Tutkittavat käsittivät päämäärätietoisuuden tahdoksi saavuttaa jotain, kehittyä ja löytää oma paikka. Päämäärätietoisuus tarkentui tutkimuksessa nuorten urakehitykseen ja oman ammatinvalinnan löytämiseen, tässä tapauksessa siis pelastusalalta tai muulta turvallisuuteen liittyvältä viranomaiskentältä. Palokuntatoiminta tarjoaa nuorelle mahdollisuutta tutustua yhteen toimialaan, josta nuori voi tulevaisuudessa tehdä ammatin. Pelastusalan lisäksi myös nuoriso- ja järjestötyö tarjoaa paljon mielenkiintoisia tehtäviä niin vapaaehtoisena kuin työntekijänä, joihin nuori tutustuu toiminnan kautta. Päämäärätietoisuuskäsitteellä on yhteneväisyys myös Toivon teoriaan.

Ja tokihan moni ajattelee jotenkin varsinkin sillon pienempänä et se oma tulevaisuus on jotenkin ehkä pelastustoimen tai läheltä liippaavien alojen, aloilla vaikka ei ne sillai sopeutuisikaan. Mutta jotenkin tavallaan koska haaveethan kantaa niin sit jos jo pienet ihmiset pystyy ajatteleen et sit kun musta tulee iso niin sit mä voin tehdä jotain tämmöstä.(H1)

Turvallisuuden tunne. Sosiaalinen vahvistaminen on varhaista tukea ja toimenpiteitä, jotka on kohdennettu syrjäytymisuhassa oleville tai muuten erityistä tukea tarvitseville. Turvallisuuden tunne lisää nuoren elämänhallintaa. (Danska-Honkala & Poteri, 2011, s. 128.) Palokuntatoiminta sisältää autoritääriä piirteitä. Piirre lisäsi tutkittavien mielestä syrjäytymisuhan alla tai jo syrjäytyneitten nuorten turvallisuuden tunnetta. Kun joku asettaa rajat, on helpompi toimia ja olla. Se, että toiminnassa on selkeä struktuuri, jonka mukaan toimitaan, koettiin tärkeäksi tekijäksi. Palokuntatoiminnassa on rajat, joita useat toimintamallin kautta mukaan tulleet nuoret tarvitsevat.

Mä aattelen et meil ei oo sitä sellasta, johtajuutta ---jotenkin kaivataan sitä, koska se tuo turvaa.(H5)

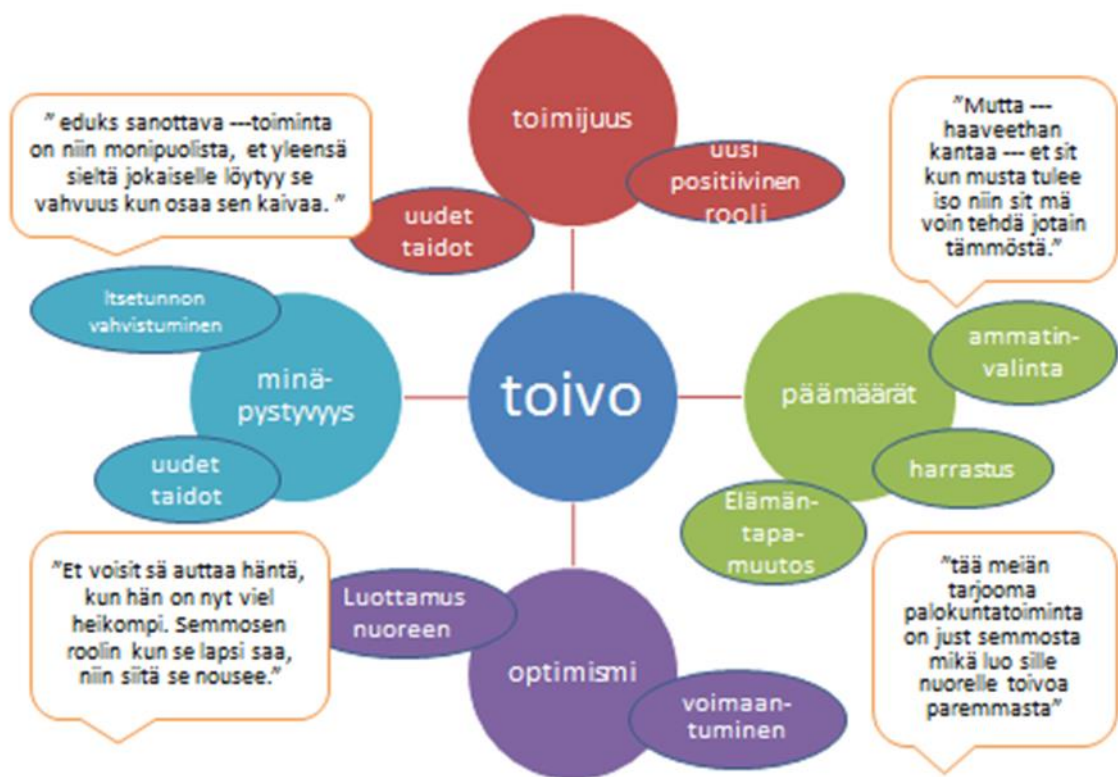
-- ihan kaikkialla niitä rajoja ei nykypäivänä luoda, silleen että nuori osais itte oppis niitä rajoja noudattamaan siinä määrin kun niitä on asetettu.. Ja rajatkin pitää sen, luoda sen nuoren kanssa yhdes, tai nuorten kanssa yhdessä, ei vaan keksitä sitä et tää on, aikuisten toimintamalli on tämä ja nyt pitää noudattaa vaan, nuoret pääsee ite osallistuu sen, asian tekemiseen. Ni sitä kautta, ymmärtämys siihen ja, asioitten noudattaminen on paljon helpompaa. (H8)

Tutkittavien mukaan harrastuksen merkitys näyttäytyy sosiaalisena vahvistamisena. Sosiaalisen vahvistamisen piirteet saavat merkityksiä, jotka liittyvät yhdenvertaisuuden, osallisuuden, kansalaistaitojen, päämäärätietoisuuden ja turvallisuuden tunteen teemoihin.

5.2 Toivon ilmeneminen palokuntanuorisotyössä

Tässä luvussa tarkastellaan sisällönanalyysin tuloksena niitä palokuntanuorisotoiminnan sosiaalisen vahvistamisen piirteitä, jotka esiintyvät Toivon teoriassa. Informanttien

vastausten perusteella aineistosta nousi esille käsityksiä, joiden perusteella voidaan saada viitteitä siitä, että palokuntanuorisotyö kehittää nuoren minäpystyvyyden kehittymistä, optimistista ajattelua itsestään ja tulevaisuudestaan, ohjaavan valitsemaan terveitä päämääriä tulevaisuuteen ja tukevan niissä sekä antavan nuorelle erilaisia vahvistavia kokemuksia toimijuudesta. Tutkimusaineiston analyysissä yksi lause saattoi sisältää useita Toivon teorian piirteitä ja käsitteitä. Usein käsitteet ovat myös lähekkäin toisiaan, esimerkkinä toimijuus ja päämäärätietoisuus. Toivon ilmentymistä aineistossa on esitelty kuviossa 6. (Kuvio 6).

Kuvio 6. Toivon ilmeneminen tutkimusaineistossa

Minäpystyvyys. Toivon teorian mukaan ihmisen toiminta määräytyy yksilön käyttäytymisen, kognitiivisten ja muiden persoonallisten tekijöiden sekä ympäristön keskinäisessä vuorovaikutuksessa, joka tutkittavien mukaan näkyy myös palokuntanuorisotoiminnassa. Tutkittavien mukaan onnistumiset eli tilanteiden hallinnan kokemukset, esimerkiksi alkusammutus- ja ensiaputaidot, lisäävät minäpystyvyyden tunnetta.

---tarvii siis onnistumisia eli on hirveen heikko itseluottamus, ja ei oikein uskalla lähtee mihinkään mukaan, niin täältä hän on sit löytäny sen et joka kerta tulee nimenomaan sitä et sen, mä osaan ja pystykin, et eipä ois uskonu.(H1)

Palokuntatoiminnan perinteinen ja yleisesti käytössä oleva opettamisen menetelmä on mallista oppiminen. Nuorille tämä merkitsee käytännön esimerkin saamista ja toisten onnistumisten havainnoimista. Tämän vastaajat näkivät lisäävän nuorten uskoa itseensä ja omiin kykyihinsä. Tutkittavat pitivät minäpystyvyyttä yhtenä motivaatiota määrittelevistä tekijöistä, jolla viitataan ihmisen käsityksiin omista kyvyistään suoriutua tietyistä tilanteista ja tehtävistä oman toimintansa avulla.

Se on just se mallista harjoittelu. Sit ku tehdään yhdessä, opitaan ja ---kun onnistuu siinä niin tulee tällanen riemu siitä, et nyt mä oon suorittanu. (H9)

Minäpystyvyyttä lisäävänä tekijänä tutkimuksen mukaan palokuntanuorisotyössä oli myös sosiaalinen tuki eli kannustus. Kannustusta annetaan niin sanallisesti kuin vaikeampien tehtävien kautta; nuoria kannustaa tutkittavien mukaan muun muassa nousujohteinen harjoittelu ja siitä saatu palaute. Nousujohteista harjoittelua on esimerkiksi perusselvitysten teko, jossa lähdetään liikkeelle kalustonhallinnasta päätyen esimerkiksi kerrokseen tehtyyn selvitykseen. Harjoite ja toiminto siis monimutkaistuvat harjoittelun edetessä. Aineistossa on viitteitä siihen, että palokuntatoiminta ohjaa tilannesidonnaisempaan kyvykkyyden arviointiin ja uskoon selvitä vaadituista tehtävistä ja toiminnoista.

Että lapsi/nuori tuntisi olonsa tärkeä jossain.(H2)

Minäpystyvyyden fysiologisista tekijöistä tutkittavat eivät maininneet.

Optimismi. Toivon teoriassa optimismi tarkoittaa, että tulevaisuudessa tulee tapahtumaan hyviä asioita ja siihen liittyy myös halu työskennellä niiden toteuttamiseksi (Snyder 2000; Snyder ym. 2005). Palokuntanuorisotoiminnassa optimismi näkyy kouluttajan ja ikätovereiden luottamuksena sekä voimaantumisenä. Luottaminen ja kykyihin uskomisen ovat esimerkkejä positiivisesta vahvistamisesta kasvatustilanteessa. Tällaisilla palkitsevilla piirteillä on usein välittömiä vaikutuksia. Välilliset vaikutukset saattavat ulottua vuosien päähän ja ovat vaikeasti

havainnoitavissa. Sillä, että joku aikuinen luottaa ja suhtautuu positiivisesti syrjäytymisuhan alla olevaan nuoreen, voi olla kauaskantoiset seuraukset.

Et mul on virkaa täs maailmas, et onhan se aika, kova juttu.(H4)

Semmosia selviytymisen kokemuksia siitä että mä selviän ja mä osaan tai mä pystyn oleen leirillä ja pärjäämään yksin niin ne on ehkä semmosia aika kauaskantosa juttuja vaikka ne voi tuntuu tosi pieniltä. (H1)

Päämäärät. Toivon teorian lähtökohtana on ajatus siitä, että kaikilla ihmisillä on tavoitteita ja päämääriä. Näiden kautta Toivon teoria kytkeytyy tahdonvoimaan ja toimijuuteen. (Snyder, 2000.) Päämäärien voidaan ajatella tässä tutkimuksessa kuuluvaksi sekä lukuun 5.1 että Toivon teorian kautta myös tähän tulososioon. Päämäärinä tutkittavat pitivät edellisessä luvussa esitetyn ammatinvalinnan lisäksi nuorten arvojen ja elämönhallinnan parantumista. Kommenteissa mainittiin esimerkiksi se, että nuori pysyy pois pahanteosta ja tervehenkisemmän kaveripiirin myötä tuo mukanaan terveelliseen elämäntapaan liittyviä asioita. Ylipäänsä palokuntaharrastuksen nähtiin luovan elämään positiivisia päämääriä, jotka voivat olla niinkin konkreettisia kuin uusien solmujen oppiminen, elvyttäminen tai ryhmässä toimiminen ja johtajuus.

Toimijuus. Palokuntanuorisotoiminta on luonteeltaan hyvin käytännöllistä ja toimintaan suuntautunutta. Siksi toimijuuteen liittyvien käsitysten nouseminen tutkimusaineistosta oli odotettua. Tutkimusaineiston mukaan palokuntatoiminta edistää toimijuutta. Uudet taidot ja uusi positiivinen rooli voidaan mukaan nähdä nuoren omaa toimijuutta vahvistavina tekijöinä. Koulussa akateemisten taitojen vahvistaminen voi toisinaan jäädä toimijuuden varjoon. Palokuntatoiminnassa kädentaidoilla on merkittävä osuus. Kolme haastateltavaa mainitsi kiusaamisen vähentyneen koulussa yhteisen palokuntaharrastuksen kautta. Tutkimusaineiston valossa voidaan sanoa, että palokunnassa edellytetään aktiivisuutta ja aloitteellista toimintaa, annetaan nuorille vaikutusmahdollisuutta ja tuetaan oikeiden valintojen tekoa, joka auttaa elämönhallintataitojen kehittämisessä. Näitä seikkoja voidaan tarkastella myös päämäärä- käsitteen kautta.

Usein palokunnassa ne jotka eivät koulussa ehkä oo vahvimpia, pystyy oleen vahvoja siellä. Se rooli voi olla siis, ikään kuin juurikin päinvastanen vaikka olisi samalta luokalta useampi. (H3)

NN, onko tää palokunta vähän semmosta toisten auttamista? Ja mä sanoin että joo et se on oikeestaan se koko jutun idea.(H1)

YHJ –toimintamalli ja palokuntanuorisotyö on tämän tutkimuksen perusteella nuoren minäpystyvyyden kehittämistä, optimistista ajattelua itsestään ja tulevaisuudestaan tukevaa toimintaa. Nämä piirteet voivat auttaa nuoria valitsemaan terveitä päämääriä tulevaisuuteen ja tukevan niissä sekä antavan nuorelle erilaisia vahvistavia kokemuksia toimijuudesta.

5.3 Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointi

Kehittämisen kannalta on merkittävää kuvata niitä esteitä ja hyötyjä, joita syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvällä toiminnalla voidaan saavuttaa. Lisäksi on tarkasteltava sitä, millaista yhteistyötä ja verkostoitumista toimintamallin käyttöönotto edistää. Arvioinnilla selvitetään, miten tämänkaltainen toimintamalli soveltuu kuntien perustyöhön, lisääkö se yhteistyötä toimijoiden välillä ja voidaanko sillä saavuttaa myös sellaisia nuoria, joilla tällainen harrastustoiminta tukisi elämönhallintaa. Arvioinnin avulla voidaan siis saada tietoa, joka mahdollisesti voisi olla sovellettavissa laajemminkin nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä, jotka molemmat ovat haasteita nyky-yhteiskunnassa.

5.3.1 Toimintamallin avulla saavutettavat hyödyt

Kyselyn 178 vastaajasta 73 oli perustellut kyllä -vastaustaan kysymykseen ”*Oletteko toteuttaneet toimintaa, jossa syrjäytymisuhassa eläviä lapsia ja nuoria on pyydetty mukaan? Miksi?*” Vastaajista 15 perusteli myöntävää vastaustaan omana haluna tehdä hyvää muille, haluna auttaa. Sosiaalisen vahvistamisen kautta toimintamallia mielsi 13 vastaajaa. Harrastusmahdollisuuden kaikille nuorille, ei vain syrjäytymisuhan alla oleville, halusi tarjota 13 vastaajaa. Uusia ystävien ja verkostojen kannalta asiaa perusteli kahdeksan (8) vastaajaa. Vain yhden vastaajan käsitysten mukaan toimintamalli hyödyttäisi eniten palokunnan jäsenhankintaa. Toimintamallin käyttöönottoon vaikuttavia syitä on esitelty Taulukossa 2 (Taulukko 2).

Taulukko 2. YHJ -toimintamallin käyttöönottoon vaikuttavat syyt palokuntatoimijoiden mukaan.

Hyödyt	n=	N=178
halu auttaa	15	8,4 %
sosiaalinen vahvistaminen	13	7,3 %
harrastusmahdollisuus	13	7,3 %
sosiaalinen verkosto	8	4,5 %
jäsenhankinta	1	0,6 %

5.3.2 Toimintamallin käytössä ilmenneet haasteet

Kyselyn 178 vastaajasta (N=178) 41 % (n=73) oli vastannut ei kysymykseen ”*Oletteko toteuttaneet toimintaa, jossa syrjäytymisuhassa eläviä lapsia ja nuoria on pyydetty mukaan? Miksi?* Toimintamallin käyttöönottoon liittyviä tai käytön esteenä olevia haasteita löytyi aineistosta useita. Tiedonpuutteen vuoksi 12,4 % (n=22) ei ollut tietoinen toimintamallista. Avoimissa vastauksissa asiaa perusteltiin sillä, että toimintamallin mainostus ei ollut tavoittanut osastoa. Syyksi siihen, ettei toimintamallia käytetty paikkakunnalla arvioi 9,6 % (n=17) johtuvan siitä, ettei heillä ollut tietoa syrjäytymisuhan alla olevista nuorista paikkakunnallaan. ”*Syrjäytymisvaarassa olevat eivät erikseen ilmoita itseään moisiksi. Olemme kaikille avoin harrastus ja otamme jokaisen avosylin vastaan*”, perusteltiin avovastauksissa. Toimintaa piti tarpeettomana 7,3 % (n=13) johtuen siitä, että osaston vahvuus oli jo riittävä. Ohjaajien vähyyden mainitsi toiminnan haasteeksi 7,3 % (n=13) vastaajista. Palokuntatoiminta on ohjaaville aikuisillekin harrastustoimintaa ja henkilöresurssiasiat ovat vaikuttaneet toiminnan käynnistymiseen. Vastaajista 7,3 % (n=9) mielestä nuorten on hakeuduttava itse toimintaan mukaan. ”*Palokunnissa on avoimet ovet ja kaikilla on yhtäläinen oikeus tulla mukaan.*” Juuri käynnistynyt toiminta oli esteenä toimintamallin käytölle viidessä palokunnassa eli 2,8 % tapauksista. Perusteluina mainittiin vielä kesken oleva toiminnansuunnittelu. Asenne toimintamallia ja syrjäytyneitä nuoria kohtaan koettiin haasteena 1,7 % (n=3) vastauksista. Toiminta koettiin itselle vieraaksi ja kiinnostamattomaksi. (Taulukko 3)

Taulukko 3. Yli Hyvä Juttu -toimintamallin käytön haasteet palokuntatoimijoiden käsityksen mukaan.

■ Haaste	n=	N= 178
ei tietoa YHJ:sta	22	12,4 %
ei tietoa syrj. nuorista	17	9,6 %
YHJ koetaan tarpeettomaksi	13	7,3 %
resurssipula	13	7,3 %
uusi osasto	5	2,8 %
kielteinen asenne	3	1,7 %

5.3.3 Yhteistyö toimijoiden välillä

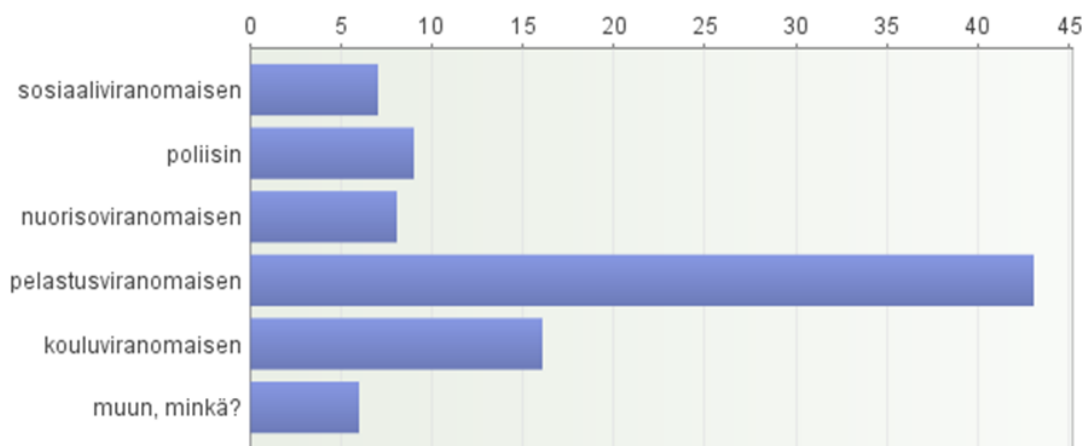
YHJ –mallin toimintamuotoihin kuuluu yhteistyössä toimiminen sopimuspalokunnan kouluttajien, päällystön ja viranomaisten, kuten sosiaali- ja sivistystoimen työntekijöiden kanssa. Erityisesti sosiaalitoimea edustaneiden tutkittavien käsityksenä oli, että toimintamallin onnistuminen edellyttäisi vahvempaa tiedotuksellista otetta ja aktiivisuutta. Toimintaa tulisi esitellä esimerkiksi sosiaalitoimen päättävässä asemassa oleville virkamiehille. Päättävässä asemassa olevat voivat päättää työntekijöiden resurssien käytöstä ja tämä on olennaista toimintamallin käyttöönotossa. Sosiaalitoimen haastatteluissa selvisi, että toimintamallia ei ole markkinoitu tarpeeksi. Toimintamallin leviäminen vaatisi idean myyntiä sosiaalitoimen johtoportaalle. Toisaalta haasteeksi koettiin henkilökunnan rajalliset resurssit. Yhteistyötä alueellisiin pelastusliittoihin ja palokuntiin pidettiin sujuvana. Toisaalta palokuntatoimijat kokivat, että yhteistyön sujuvuus oli kunta- ja paikkakuntakohtaista. Osassa kuntia toimintamallia on pidetty hyvänä ja se on otettu mielellään vastaan, osassa kuntia tutkimukseen osallistuneiden mielestä yhteisen kielen puuttuminen on aiheuttanut nihkeää vastaanottoa.

Kaikki toimintamallin kanssa toimivat kuitenkin olivat luottavaisia sen suhteen, että malli tulee leviämään. Syinä pidettiin harrastuksen edullisuutta, sen struktuuria ja sitä, että palokunnissa toimitaan vapaaehtois pohjalta. Toimintamalli tarjoaa valmiin prosessimallin molemmille osapuolille. Myös pelastuslaitokset pystyvät tarvittaessa tukemaan.

Ne on tietosii siellä ja me ollaan tietosia ja kommunikaatio toimii ni helpompihan se on näin päin. (H9)

Kyselylomakkeen mukaan palokuntanuoriso-osastoissa tehdään eniten yhteistyötä paikallisen pelastusviranomaisen kanssa (43 vastaajaa). Myös haastatteluaineistossa sama tuli ilmi. Kouluviranomaisten kanssa tehtävä yhteistyö oli toiseksi suosituinta, 16 nuoriso-osastoa oli toiminut heidän kanssaan yhdessä. Haastateltavat nimesivät yleisimmäksi yhteistyöhenkilöksi koulukuraattorin. Kolmanneksi yleisintä oli poliisin kanssa tehtävä yhteistyö (9 osastoa). Nuorisoviranomaisten kanssa tehtiin yhteistyötä kahdeksassa palokunnassa ja sosiaaliviranomaisten kanssa seitsemässä palokunnassa. Muita viranomaisia oli maininnut kuusi vastaajaa. (Taulukko 4)

Taulukko 4. Palokuntanuoriso-osastojen yhteistyötahot, n=59

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu Snyderin Theory of Hope – ajattelumallille (luku 3.3). Toivon teoriaan perustuva ajattelumalli näkyy aineistossa vahvasti. Tulokset viittaavat siihen, että palokuntanuorisotyö voi antaa toivoa syrjäytymisuhan alla oleville nuorille. Aineiston perusteella voidaan myös olettaa, että sosiaalinen vahvistaminen on merkityksellinen asia palokuntanuorisotyössä ja YHJ -toimintamallissa, joka ohjaa nuoria harrastuksen pariin. Palokuntaharrastuksella voidaan tukea nuoren yhdenvertaisuutta, opettaa kansalaistaitoja (yhteiskunnallinen näkökulma), nuori pääsee osalliseksi yhteistoimintaan, ja se tukee nuoren päämäärätietoisuutta (sosiaalinen näkökulma). Emootioiden tasolla voidaan katsoa turvallisuuden tunteen lisääntyvän palokuntatoiminnan autoritäärisen toimintakulttuurin vuoksi.

6 Tulostentarkastelu ja pohdinta

Keskeisten tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että palokuntanuorisotoiminnalla on merkitystä nuorten syrjäytymiskiirteen katkaisussa ja ehkäisyssä nuorisotyötä tekevien näkökulmasta. Palokuntatoimintaa voi tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden mukaan pitää ehkäisevänä toimenä, jolla ei-toivottua käytöstä, syrjäytymistä, voidaan estää. Toimintamallin vaikuttavuudesta on vain vähän tutkimustietoa, mutta tällä tutkimuksella pyrittiin selvittämään se, luoko sen käyttäminen ja palokuntanuorisotyö yleensäkin toivoa syrjäytymisuhan alla oleville tai jo syrjäytyneille nuorille. Syrjäytyminen on nostettu yhdeksi suurimmista sisäisen turvallisuuden uhkista (SM 2012). Saamalla syrjäytymisvaarassa olevia nuoria aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi säästetään yhteiskunnan kustannuksia, lisätään aktiivisia työvuosia sekä tuetaan välillisesti myös onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisyä.

Tutkimuksen taustalla oli ajatus siitä, että yhteiskunnalla ja erityisesti käsillä olevassa tutkimuksessa kolmannella sektorilla on paikkansa sosiaalisessa vahvistamisessa. Tutkimustulosten voi sanoa vahvistavan näkökulmaa. Tarkastelen tuloksia yhdistäen toivon näkökulman ja sosiaalisen vahvistamisen, koska tutkimuksen tarkoitus huomioiden tulosten tarkastelu erillään toisistaan ei tunnu tarkoituksenmukaiselta. Yleisesti ottaen Yli Hyvä Juttu -toimintamallin mukaisen toiminnan tavoitteena on, että palokuntaharrastustoiminnassa mukana olevat nuoret oppivat tulipalojen ehkäisyä ja pelastustoimintaa sekä vaikuttavat suotuisasti myös omaan lähiympäristöönsä. Toimintamallin käyttöönotolla pyritään ensisijaisesti ehkäisemään syrjäytymistä, toiseksi onnettomuuksiin ja tapaturmiin johtavaa riskikäyttäytymistä sekä kolmanneksi lisäämään yhteistyötä paikallisesti pelastus-, sosiaali- ja sivistystoimen kesken. Tutkimuksessa saatiin viitteitä, että toimintamalli toimii tarkoituksensa mukaisesti.

Toimintamalli voidaan ajatella soveltuvan kuntien perustyöhön, lisäävän yhteistyötä toimijoiden välillä ja sillä voidaan saavuttaa myös sellaisia nuoria, joilla tällainen harrastustoiminta tukisi elämänhallintaa. Tutkimuksen avulla saatiin tietoa, joka voisi olla sovellettavissa laajemminkin nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä, jotka molemmat ovat haasteita nyky-yhteiskunnassa. Yhteistyön haasteet, joita tutkimuksessa tuli ilmi, olivat pitkälti

resursseihin ja tiedonkulkuun liittyviä, ei niinkään asenteisiin. Pelastustoimen ulkopuolella olevat vastaajat toivat esille, että pelastustoiminnassa käytetään omaa ammattikieltään. Konkreettisenä esimerkkinä haastateltavat toivoivat sanakirjaa helpottamaan sosiaalitoimien ja palokuntalaisten keskusteluja. Halua ja tahtoa yhteistyöhön löytyi kaikilta. YHJ –toimintamallia tulee kehittää niin, että se tukee entistä enemmän juuri yhteistyön aloitusta. Vaikka toimintamalli antaa nytkin hyvän tuen niin kirjallisen materiaalin kuin koulutuksen avulla, tulisi ohjeita selkeyttää. Kun palokunta ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen, olisi hyvä, että toimintamallin idea olisi erittäin selvä. Sosiaalitoimien resurssien vähyys aiheuttaa sen, että tuote on myytävä tehokkaasti aikaa kuluttamatta.

Tulosten perusteella sosiaalinen vahvistaminen on merkityksellinen asia palokuntanuorisotyössä ja YHJ -toimintamallissa, joka ohjaa nuoria harrastuksen pariin. Palokuntaharrastuksella voidaan tukea nuoren yhdenvertaisuutta. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkastellessa voidaan sanoa, että palokuntaharrastuksessa nuori saa osallistua yhteistoimintaan. Toisena yhteiskuntaan liittyvä tuloksena oli kansalaistaitojen karttuminen. Sosiaalinen vahvistaminen tukee myös nuoren päämäärätietoisuutta (sosiaalinen näkökulma). Emootioiden tasolla voidaan katsoa turvallisuuden tunteen lisääntyvän palokuntatoiminnan autoritäärisen toimintakulttuurin vuoksi. Toivon teorian piirteiden löytyminen aineistosta vahvisti sitä näkemystä, että aikuisen luottamus ja yhdessä luodut päämäärät lisäävät optimistista katsomusta elämään.

Palokuntatoiminnalla on merkitystä sosiaalisena vahvistajana ja se sisältää piirteitä Toivon teoriasta. Sosiaalinen vahvistaminen tähtää yksilön hyvinvointiin (Lundblom & Herranen, 2011). Tutkimuksessa se näkyi yhdenvertaisuuden, kansalaistaitojen oppimisen, osallisuuden, päämäärätietoisuuden ja turvallisuuden tunteita lisäävänä. Sosiaalisen vahvistamisesta ja toivosta löytyi yhteisiä tekijöitä. Palokuntanuorisotyötä tekevien ja sosiaaliviranomaisten näkemykset asiasta olivat samansuuntaisia eivätkä oikeastaan poikenneet juurikaan toisistaan. Viranomaiset, etenkin sosiaalitoimien työntekijät, pitivät toimintaa erittäin merkittävänä juuri sen vapaaehtoisen luonteen vuoksi. Useat haastateltavat sanoivat toiminnan olevan myös mukaansa tempaavaa ja mukavaa harrastustoimintaa, ja se jos mikä lisäänee yksilön hyvinvointia.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös toimintamallin käytettävyyttä. Palokuntatoimijoiden mielestä toimintamalli tuo pääsääntöisesti omaan toimintaan positiivista lisää; koulutusta, tapahtumia, suvaitsevaisuutta, uusia jäseniä. Haasteina koettiin oman osaston kouluttajien vähyys, mikä aiheuttaa resurssipulaa tai tietämättömyys erilaisten nuorien kanssa toimimisesta. Eniten ihmetytti suvaitsevaisuuden puute, joka tuli esiin kolmessa vastauksessa. THL on kouluttanut jo useita palokuntatoimijoita, mutta asennekasvatusta tarvittaneen lisää. Muuttunut maailmantilanne tulee näkymään myös palokunnissa ja erityistarpeisia, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret tulevat lisääntymään enemmän ja enemmän. Myös pienillä paikkakunnilla, valitettavasti. Toivon teorian näkökulma – se, että yksikin aikuinen riittää sosiaalisessa vahvistamisessa – tuli useassa vastauksessa esille.

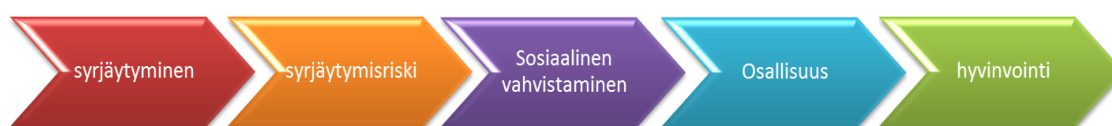
Yli Hyvä Juttu –toimintamallin voi tutkimuksen perusteella todeta olevan sosiaalisen vahvistamisen väline ja toimivan Toivon teorian piirteiden mukaan päämäärätietoisuutta, optimismia, minäpystyvyyttä ja toimijuutta tukevana. Koko aineistoa ei ole tehty Toivon teorian perusteella, sillä tämä tutkimus on osa isompaa tutkimuskokonaisuutta. Toivon teoria valikoitui tutkimuksen viitekehyyksi sen positiivisen sanoman vuoksi. Ajatus siitä, että syrjäytymisvaara voi hälvetä nuoren päältä, mikäli yksikin aikuinen luottaa ja tukee häntä, ansaitsee huomiota.

Tutkimustuloksista voi päätellä, että syrjäytymiskiirteen voi katkaista sosiaalisesti vahvistamalla. Garbarino (2000, s. 193) toteaaakin, että eräs resilienssiä, selviytymiskykyä vaikeista tilanteista, edistävä tekijä on lapsen ja nuoren mahdollisuus saada kodin ulkopuolista sosiaalista tukea. On tärkeää kokea kuuluvansa johonkin yhteisöön, jolla on yhteiset arvot. Sosiaalisen vahvistamisen ja siitä johtuvan osallisuuden voidaan katsoa tähtäävän hyvinvointiin. Hyvinvoiva ihminen luo hyvää vointia myös muille ja ympäristölleen. Syrjäytyminen saattaa jatkua sukupolvien yli. Kuitenkin osa lapsista selviää heikoista lähtökohdista huolimatta. Tätä sosiaalista resilienssiä tutkittaessa on löydetty suojaavia tekijöitä koulussa, toveripiirissä ja lähiympäristössä. Tutkijat toteavat, että sosiaalinen integraatio on keskeinen sosiaalista resilienssiä edistävä tekijä. Näin esimerkiksi yksilö, joka on oppinut luottamaan ja nojaamaan omaan lähipiiriinsä, selviytyy vaikeuksista ja vastoinkäymisistä muita paremmin. (Kortteinen & Elovainio, 2012, s. 165.)

Garbarino (2000, s. 193) tutkimus viittaa samoin kun käsillä oleva tutkimus siihen, että kodin ulkopuolinen sosiaalinen tuki edistää lasten ja nuorten resilienssiä. Snyderin (1994; 2000; Snyder, ym. 2005) Toivon teorian mukaan nuori, joka on saanut vanhemmiltaan tai aikuiselta luottamusta ja oppinut turvautumaan omaan läheisiinsä, selviytyy elämän vaikeuksista muita paremmin.

Nuoret tarvitsevat harrastuksia ja toimintaa. Heille tulee antaa ymmärrys, että he voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa esimerkiksi turvallisuusriskien vähenemiseen. (Kortteinen & Elovainio, 2012, s. 165). Useiden tutkimusten perusteella näyttää siltä, että nuoren ongelmatilanteissa lopullisesta selviytymisestä ei voida olla varmoja. Tutkijat eivät ole täysin yksimielisiä siitä, mistä tällaiset erot pääasiassa johtuvat, mutta sosiaalisen resilienssin eli selviytymis- ja toipumiskyvyn on arveltu olevan merkittävä tekijä tarkasteltaessa lapsen kokonaiskehitystä ja syrjäytymistä. (Linnakangas & Suikkanen 2004,28; Somerkoski 2013.)

Johtopäätöksenä tutkimuksesta voi esittää, että syrjäytymisestä hyvinvointiin johtavalla polulla tarvitaan toivoa, sosiaalista tukea ja interventioita. Syrjäytymisriski pienenee sosiaalisella vahvistamisella, tässä tutkimuksessa sosiaalista vahvistamista edustaa palokuntanuorisotyössä saatu sosiaalinen tuki, jonka avulla nuori pääsee osalliseksi mielenkiintoiseen ja turvalliseen toimintaan. Palokuntanuorisotoiminnassa mukana oleminen lisää nuoren hyvinvointia niin fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueilla. (Kuvio 7)

Kuvio 7. Syrjäytymisuhasta hyvinvointiin

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivista tutkimusta luotettavuutta voidaan tarkastella suhteessa neljään kriteeriin: uskottavuus, siirrettävyys, luotettavuus ja vakiintuneisuus (Tuomi & Sarajärvi 2012, ss. 138–139). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus muodostuu monesta osasta, mutta

parhaiten luotettavuuden voi taata läpinäkyvällä raportoinnilla tutkimuksen teon vaiheista. Laadullista tutkimusta arvioitaessa kysymys on tutkimuksen luotettavuudesta ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta, 2008, s. 210).

Laadullisessa tutkimuksessa uskottavuuteen liittyy tutkijan asiantuntijuus. Tässä tutkimuksessa asiantuntijuutta tarvitaan paitsi kasvatus- ja vuorovaikutusasioissa myös pelastustoimen organisaatioiden, käsitteiden ja toimintaperiaatteiden tuntemisessa. Tutkijan oma kasvatustieteen tausta ja työhistoria tukevat tutkimustyön tekemistä tältä alalta. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 142.) Tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline tutkijan vaikuttaessa saatavaan tietoon jokaisessa tutkimusprosessin vaiheessa. Siksi tutkija itse on laadullisessa tutkimuksessa pääasiallisin tutkimuksen luotettavuuden kriteeri. Tutkimusprosessin edetessä tutkija pohtii tekemiään ratkaisuja ja arvioi analyysin kattavuutta sekä tekemänsä työn luotettavuutta. (Eskola & Suoranta 2008, ss. 210–212). Koska laadullinen tutkimusote etenee käytännön tasolta yleiselle tasolle, on esiyymmärryksen avaaminen lukijan näkökulmasta tärkeää (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 153). Tässä tutkimuksessa esiyymmärryksen muodostaa tutkijan kokemus pelastustoimesta ja etenkin nuoriso-osastojen toiminnasta ja mahdollisuuksista. Niin kuin Tuomi ja Sarajärvi (2009, s. 153) esittävät, suurimman työn esiyymmärryksen saavuttamisessa tutkija on tehnyt tutustuessaan Toivon teoriaan ja muihin tutkimuksen kannalta relevantteihin tutkimuksiin.

Tutkimusaineisto on pyritty raportoimaan perusteellisesti ja selkeästi, jokainen lukija voi kuvailun avulla voi tehdä omat johtopäätöksensä siitä, paljonko tutkimustuloksia voi soveltaa muihin konteksteihin (siirrettävyys). Eri aineistojen tuottamat samansuuntaiset tulokset vahvistavat tulosten siirrettävyyttä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, p. 142.) Hirsjärven ja Hurmeen (2000, s. 185) mukaan reliaabeliuden ja validiuden käsitteet perustuvat siihen, että tutkija voi päästä käsiksi objektiiviseen todellisuuteen ja totuuteen. Laadullinen tutkimus voidaan tällöin nimetä ymmärtäväksi tutkimukseksi; ilmiön kokeneet henkilöt välittivät kokemuksensa ja käsityksensä tutkijalle. Tutkija välittää, analysoi ja luokittelee hajanaisen tiedon, jolloin ilmiöstä saadaan kokonaiskuva eli ilmiö ymmärretään. Vastauksia tarkastellessa aineisto alkoi toistaa itseään. Eskolan ja Suorannan (2008, ss. 62–63) mukaan *”laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarvitaan juuri sen verran, kun aiheen ja asetetun tutkimustehtävän kannalta on*

välttämätöntä. --- On kaikin puolin järkevää ajatella aineistoa olevan tarpeeksi, kun uudet tapaukset eivät enää tuo tutkimusongelman kannalta uutta tietoa eli aineisto alkaa niin sanotusti toistaa itseään.” Tutkimuksen validiteetti perustellaan sillä, että on tutkittu sitä, mitä on luvattu. Reabiliteetti kuvaa sitä, onko tulos toistettavissa. Myös aineisto- ja menetelmätriangulaation käyttö lisää tutkimuksen vahvistettavuutta luotettavuutta. Reliaabeliuden ja validiuden käsitteet tulee täyttää sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta, 2008.)

Tutkimuksen kvantitatiivisen osan luotettavuus liittyy pitkälti kyselyaineiston luotettavuuteen. Lomakkeella kerättyyn aineistoon liittyy aina haittaoja. Tutkija ei ole voinut varmistua siitä, miten vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen, tai onko kysymysasettelu selkeä vastaajan mielestä. Vastaajien väärinymmärryksiä kysymyksiin liittyen on mahdotonta kontrolloida. Lisäksi heikkoutena voi pitää vastausten katoa etenkin verkossa täytettäessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2015, s. 195.)

Taulukko 4. Tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä piirteitä laadullisessa tutkimuksessa Tuomea ja Sarajärveä (2009, ss. 135, 138) mukaillen.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä piirre	Toteutuminen käsillä olevassa tutkimuksessa
Tutkimuksen kohde ja tarkoitus	Yli Hyvä Juttu -toimintamallin kehittäminen ja esteiden ja hyötyjen selvittäminen.
Omat sitoumukset tutkijana	Tutkimustuloksia käytetään YHJ –toimintamallin kehittämisessä. Tutkijan substanssi hyödyntää työhistorian pelastustoimessa. Tutkija on sisäistänyt tutkijan roolin oikein ja pyrkii tietoisesti välttämään kokemukseensa perustuvia tulkintoja.
Aineistonkeruu (menetelmä ja tekniikka)	THL:n strukturoitu esihaastatteluaineisto, Wepropol-kyselylomake ja avaininformanttien teemahaastattelut
Tutkimuksen informantit	Esihaastatellut ja kyselyyn vastanneet palokuntanuoriso-osastojen vastuuhenkilöt, joilla on käsitys tutkittavasta ilmiöstä. 13 avaininformanttia toimintamallin kanssa läheisesti tekemisissä. Tiedonantajien voidaan katsoa

	edustavan hyvin yleistä mielipidettä ilmiöstä.
Tutkija –informantti-suhde	Tutkija teki THL:n tutkijan kanssa avaintoimijahaastattelut. Koska tutkijalle tutkittava aihe oli tuttu, haastattelun aiheet ja käytännön käsitteet olivat tutkijalle selkeitä.
Tutkimuksen kesto	Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Haastattelut tehtiin huhtikuussa ja syys-lokakuussa 2015. Litteroinnin suoritti Tutkimustie Oy. Analyysi suoritettiin marraskuussa 2015.
Aineiston analysointi	Aineisto luettiin huolellisesti ja useaan kertaan, yksinkertaistettiin, teemoitettiin ja tyypiteltiin aineistolähtöisesti ja tutkimusongelmaan vastaten (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 109, 112).
Luotettavuus	Tuloksia on verrattu jo aiheesta valmistuneisiin tutkimuksiin.
Raportointi	Tutkimustulokset raportoidaan sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle että Suomen Pelastusalan Keskusjärjestölle ja alueellisiin liittoihin.

Eettinen luotettavuus. Eettisyyttä voi pitää tutkimuksen luotettavuuden toisena puolena. Jo tutkimusaiheen valinta ja se, mitä pidetään tärkeänä, sisältää eettisen latauksen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 127-128). Kaikissa tutkimuksissa tulee pohtia eettisiä ratkaisuja ja etenkin ihmistieteissä eettisten kysymysten äärellä ollaan tutkimuksen joka vaiheessa. Eettisten kysymysten kannalta on olennaista ennen tutkimusprosessin alkua miettiä, miten tutkimus parantaa tai kehittää tiettyä tilannetta. On myös pystyttävä takaamaan tietojen luottamuksellisuus ja tunnistamattomuus sekä pohdittava aiheuttaako se tutkittaville haittaa.

Tätä tutkimusta varten kerätystä kyselyaineistosta ei synny henkilörekisteriä, eivätkä yksittäiset vastaajat ole tunnistettavissa aineistosta. Kvalitatiivisen haastatteluaineiston käsittely ja tulosten hyödyntäminen arvioinnissa tapahtui niin, ettei yksittäisten

haastateltavien henkilöllisyys paljastu ulkopuolisille. Teema- ja ryhmähaastattelut toteutettiin vapaaehtoisuuden pohjalta huolehtien haastateltavien anonymiteetista. Haastateltavia tiedotettiin arvioinnin taustoista ja tietojen käytöstä ja haastatteluille pyydettiin työnantajan nimeämän edustajan luvat. Haastattelujen nauhoittaminen tehtiin vain haastateltavien suullisella suostumuksella. Aineistoja ei luovuteta THL:n ulkopuolisille ja ne myös säilytetään huolehtien eettisistä näkökohdista.

Tutkimusta tehtäessä noudatetaan Opetus- ja kulttuuriministeriön Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen -ohjetta (2012) ja THL:n hyvää tutkimus- ja kehittämistapaa, josta tiedot on koottu THL-Luotsiin THL:n tutkijoilleen antaman ohjeistuksen mukaan. Tutkimuksen valmistuttua aineisto arkistoidaan THL:n tutkimusaineistojen arkistointimenettelyä edellyttämällä tavalla mahdollista jatkokäyttöä varten.

Tutkimuksen luotettavuutta heikentää toimijoiden suppea piiri. Avaininformantit puhuivat pitkälti samoista asioista riippumatta toisistaan johtuen palokuntien samanlaisuudesta. Vapaaehtoinen palokuntanuorisotoiminta ei ole kovin moniulotteista vaan kaikilla on samanlainen toimintatapa ja tavoitteet. Aineistoa kuitenkin monipuolistivat ryhmähaastattelut.

6.2 Tutkimuksen hyödyntäminen ja jatkotutkimusajatuksia

Pelastusalan kehittämishankkeista on alan pragmaattisen luonteen vuoksi tehty erittäin vähän arviointitutkimusta, joten tutkimus avaa siinä mielessä uusia näkökulmia pelastussektorin toiminnasta erityisesti hallintokuntien välillä. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään käytännössä laadittaessa nuoriso-osaston johtajakoulutuksen sisältöjä Suomen Pelastusalan Keskusjärjestössä. Tällöin koulutuskokonaisuus on mukana pysyvissä rakenteissa.

Lisäksi palokuntanuoriso-osastojen ohjaajille suunnattuihin koulutuksiin saadaan lisää aineistoa ja koulutusta saadaan suunnattua niihin aiheisiin, joista tietoa halutaan saada. Jo nyt THL:n koulutuksissa palokunnille painopisteenä ovat erityislasten ja –nuorten tarpeet, mutta tämän tutkimuksen pohjalta myös aikuisten suhtautuminen

syrjäytymisuhan alla olevalle nuorelle tulee kertoa selvemmin. Vapaaehtoistoimijalle voi olla arvokas tieto, että hän voi olla jollekin nuorelle oljenkorsi parempaan.

Toimintamallin tutkimusta on tarkoitus jatkaa THL:ssa. Tämän tutkimuksen aikana on herännyt ajatus siitä, mitä nuoret itse ajattelevat omasta palokuntaharrastuksestaan. Aihetta ei ole tutkittu ollenkaan. Tutkimuksen näkökulmaksi tutkija valitsisi palokuntaharrastuksen merkityksen sosiaalisena vahvistajana. Myös nuorten käsityksiä siitä, onko Yli Hyvä Juttu –toimintamalli heidän mielestään toimiva tapa saada syrjäytymisvaarassa olevat ikätoverit mukaan toimintaan, olisi hedelmällistä tarkastella.

Tutkimuksen johtopäätöksenä on, että yhteisöllisen kontekstin merkitys hyvinvoinnille on suuri ja yhteydet sosiaalisen pääoman ja nuorten hyvinvoinnin välillä ovat monimuotoiset. Sosiaalinen osallisuus edellyttää toimijuutta, jossa vahvana osana on oman kehityksen ohjaaminen ja taitojen hankkiminen. Jokaisen on löydettävä resurssinsa toteuttaa omia tavoitteitaan. Syrjäytymiskiirteen katkaisemiseksi palokuntakuntatoiminta auttaa identiteetin muokkaamisessa ja siinä, että nuori tuntee itsensä subjektiksi. Tulosten perusteella voi todeta, että korkea toimijuuden tunne lisää elämään tyytyväisyyttä. Voidaankin sanoa, että yhteisvastuun lisääminen ja yhteistyö vievät eteenpäin (Linnakangas & Suikkanen, 2004, s. 102).

Kaiken kaikkiaan tutkimus loi toivoa. Toivoa ja uskoa siihen, että työ jota palokunnissa sydänverellä ja vapaaehtoisesti tehdään, ei mene hukkaan. Yhteiskunnan löysentäessä otettaan hyvinvoinnista, kolmannen sektorin toimijat tulevat, onneksi, paikkaamaan vajetta. Tutkija voi siis ylpeänä laittaa palohaalarin päälleen ja lähteä pelastamaan ihmisiä.

Lähteet

- Aaltonen, S., Berg, P., & Ikäheimo, S. (2015). *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 160, Kenttä.
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Porvoo: WSOY.
- Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 20.11.2015.)
- Barbour, R. (2007). *Doing Focus Groups*. London: SAGE Publications.
- Bloom, M. &. (2003). Evolving definitions of primary prevention. Teoksessa T. Gullotta, & M. Bloom, *The Encyclopedia of primary prevention and health promotion*. New York: Foundations Volume.; Academic/Plenum, Kluwer.
- Bronfenbrenner, U. (2000). Ecological theory. Teoksessa I. Kadzin, *Encyclopedia of psychology*. Washington, DC & New York: American Psychological Association and Oxford University Press.
- Bronfenbrenner, U. (2002). Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa R. Vasta (Toim.), *Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä* (A. Toppi, Trans., 2. painos ed., ss. 221–288). Suomi: UNIPress.
- Danska-Honkala, K., & Poteri, M. (2011). Kohdennettu nuorisotyö sosiaalisen vahvistamisen kontekstissa. Teoksessa P. Lundblom, & J. Herranen (Toim.), *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä* (ss. 127–150). Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu - HUMAK.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Ferren-Wreder, L. S. (2005). *Framgångsrika preventions program för barn och unga. en forskningsöversikt*. . Stockholm: Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete. IMS. Statens institutionsstyrelse. Gothia.
- Garbarino, J. (2000). *Lost Boys. Why Our Sons turn Violent and How we can Save Them*. New York: Free Press, Anchor Books.
- Helne, T. (2002). *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 123.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2015). *Tutki ja kirjoita* (15. uudistettu laitos). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holder, M. D., & Coleman, B. (2009). The contribution of social relationships to children's. *Journal of Happiness Studies*, 10(3), 329–349.
- Honkala, J. (2008). *Palokuntanuorisotyötä Suomessa 1908-2008*. Lahti: Lahden VPK.
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). The Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288.
- Jahnukainen, M. & Järvinen, T. (2001). Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa M. Suutari (Toim.) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. (ss. 125-152). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 20.
- Kainulainen- D'Ambrosio, K. (19.11.2015). Sähköpostihaastattelu Yli Hyvä Juttu Helsingissä. Helsinki.
- Kallio, K. P., Stenvall, E., Bäcklund, P., & Häkli, J. (2013). Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa J. Reivinen, & L. Vähäkylä, *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen* (ss. 69–88). Helsinki: Gaudeamus.
- KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 17.2.2016)
- Koivisto, N., Lehikoinen, K., Pasanen-Willberg, R., Ruusuvirta, M., Saukkonen, P., Tolvanen, P., & Veikkolainen, A. (2010). Johdanto. Teoksessa N. Koivisto, K. Lehikoinen, R. Pasanen-Willberg, M. Ruusuvirta, P. Saukkonen, P. Tolvanen, & A. Veikkolainen, *Kolmannella lähteellä, Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta* (ss. 7–30). Helsinki: Teatterikorkeakoulu.
- Kortteinen, M., & Elovainio, M. (2012). Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa S. Myllyniemi (Toim.), *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. (ss. 153–163). Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 127. Hakapaino.
- Koski, P. (2016) Leisure-time activities, hobbies and the social capital of the young. Teoksessa T. Hoikkala & M. Karjalainen (Toim.) *Finnish youth research anthology 1999-2014*. Helsinki: Finnish Youth Research Network, 108-120. Koski, P. (2016).

- Laine, T. (2015). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli, & J. Aaltola (Toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (ss. 29–51). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lillsunde, P., Markkula, J., Somerkoski, B., & Kellosoari, T. (2013, 3 5). *Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointitutkimus, Tutkimussuunnitelma THL:n tutkimuseettisen työryhmän käsittelyyn*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Linnakangas, R., & Suikkanen, A. (2004). *Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä* (Vol. 4). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja.
- Lopez, S. J., Ciarlelli, R., Coffman, L., Stone, M., & Wyatt, L. (2000). Diagnosing for Strengths: On Measuring Hope Building Blocks. In C. R. Snyder, *Handbook of Hope, Theory, Measures, and Applications* (ss. 57–84). San Diego, California: Academic Press.
- Lundblom, P., & Herranen, J. (2011). Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Teoksessa P. Lundblom, J. Herranen, *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä* (ss. 4–13). Jyväskylä: Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK.
- Lämsä, A.-L. (2009). *Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Väitöstutkimus*. Oulu: Oulu University Press.
- MacDonald, R., & Marsh, J. (2005). *Disconnected Youth? Growing Up in Poor Britain*. Lontoo: Palgrave MacMillan.
- Mehtonen, T. (2011). Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundblom, P. & J. Herranen (Toim.), *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä* (ss. 13–30). Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK.
- Mrazek, P. &. (2004). *Reducing risks for mental disorders, Frontiers for preventive intervention research*. Washington, DC: National Academy Press.
- Myllyniemi, S. (2009). *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97.
- Myllyniemi, S. (2010). Nuorten hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Teoksessa N. Koivisto, K. Lehikoinen, R. Pasanen-Willberg, M. Ruusuvirta, P. Saukkonen, P. Tolvanen, & A. Veikkolainen, *Kolmannella lähteellä, hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta* (ss. 47–56). Helsinki: Teatterikorkeakoulu.
- Myrskylä, P. (2012). *Hukassa - keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA.

- Mäkinen, K. (6. 8 2011). *www.Academia.edu*. Haettu 22. 9 2015 osoitteesta Academia:
https://www.academia.edu/1693585/Minuus_riippuvuus_ja_toipumisen_mahdollistajat
- Nuorisolaki 2006/72 27.1.2006/72. http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072_2006 .Viitattu 20.11.2015.
- Ojanen, M. (2014). *Positiivinen psykologia* (2., uudistettu painos). Porvoo: Bookwell.
- Oljemark, J. (2013). Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa? Ajankohtaiskatsaus nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimukseen. *Janus*, 21(1), ss. 59–67.
- Onwuegbuzie, A. J., Johnson, R. B. & Collins, K. M. (2011). Assessing legitimitation in mixed research: a new framework. *Quality & Quantity*, 45 (6), ss. 1253–1271
- Reivinen, J. (2013). Johdanto: Yksin vai yhdessä eteenpäin? Teoksessa J. Reivinen, & L. Vähäkylä (Toim.), *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen* (ss. 7–23). Helsinki: Gaudeamus.
- Riitta Rissanen. 2006. Fenomenografia. Luku 5.1. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 11.12.2015.)
- Schrank, B., Woppman, A., Sibitz, I., & Lauber, C. (2011). Development and validation of an integrative scale to assess hope. *Health Expectations*, 14(4), ss. 417–428.
- Sehn, Z., Holder, M. D., & Coleman, B. (2009). The contribution of active and passive leisure to. *Journal of Health Psychology*, 14(3), ss. 378–386.
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), ss. 5–14.
- Siraj-Blatchford, I. 2010. Mixed-method designs. Teoksessa *Doing Early Childhood Research. International Perspectives on Theory and Practice*. G. Mac Naughton, S. A. Rolfe & I. Siraj-Blatchford. Croydon: Mc Graw Hill.
- Siitonen, J. (1999). *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelus*. Oulu: Oulu University Library.
- Simpura, J., Moisio, P., Karvonen, S., & Heikkilä, M. (2008). Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa P. Moisio, S. Karvonen, J. Simpura, & M. Heikkilä (Toim.), *Suomalaisten hyvinvointi* (ss. 250–253).
- Sisäasiainministeriö. (2012). *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

- Snyder, C. R. (1994). *The Psychology of hope: You can get there from here*. New York: Free Press.
- Snyder, C. R. (2000). Hypothesis: There is Hope. In C. R. Snyder (Ed.), *Handbook of Hope, Theory, Measures, and Applications* (ss. 3–18). San Diego, California: Academic Press.
- Snyder, C. R., Rand, K. L., & Sigmon, D. R. (2005). Hope Theory. A member of the Positive Psychology Family. Teoksessa C. R. Snyder, & S. j. Lopez, *Handbook of positive psychology* (ss. 257–276). New York: Oxford University Press.
- Somerkoski, B. (2007). *Lasten luvaton tuli - perusasteen oppilaat sytyttelijöinä*. Turku: Turun Yliopiston julkaisuja.
- Somerkoski, B. (2. 11 2015). Yli Hyvä Juttu -toimintamallin laajuus Suomessa. (T. Kivijärvi, Haastattelija)
- Sulkunen, P. (1990). Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (Toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta* (ss. 264–185). Helsinki: Gaudeamus.
- Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. (1. 1 2007). *www.spek.fi*. Haettu 19. 10 2015 osoitteesta Palokuntanuoret:
http://tiedostot.spek.fi/palokuntanuoret/Nuorisomerkkikurssi_kouluttajanopas.pdf
- Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. (15.4.. 4 2015). *www.spek.fi*. Haettu 15. 4 2015 osoitteesta <http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret>
- te Riele, K. (Feb 2010). Philosophy of Hope: Concepts and Applications for Working with Marginalized Youth. *Journal of Youth Studies*, v13 n1 ss. 35-46 Feb 2010. 12 pp, 13(12), ss. 35-46.
- Tervala, V. (12. 2 2015). SPEKin järjestöpäällikkö. (T. Kivijärvi, Haastattelija)
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- UNICEF. (2007). *Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries, Innocenti Report Card*. Firenze: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Uusitalo-Malmivaara, L. (2014). Positiivinen psykologia – mitä se on? Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (Toim.), *Positiivisen psykologian voima* (ss. 18–29). Juva: PS-Kustannus.
- Waitinen, M. (2011). *Turvallinen koulu? : Helsinkiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Liitteet

Liite 1

Ryhmähaastattelun teemat paikallisille toimijoille.

PAIKKAKUNNAN TILANTEEN KUVAUS

1. Millainen Yli Hyvä Juttu -toimintamallin (YHJ) mukainen toimintatapa on alueellanne?
2. Miten ja miksi toimintamalli käynnistyi alueellanne?
3. Ketkä ovat keskeisiä toimijoita paikkakunnallanne? Ja mikä kunkin rooli?

VAPAAPALOKUNTATOIMINTA JA TARVE

4. Mitä hyötyä arvelet YHJ:sta olevan asiakkaillesi/syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle ja nuorelle?
5. Miten toimintamalli parantaa asiakkaasi/ syrjäytymisvaarassa olevan lapsen ja nuoren elämäntilannetta näkemyksesi mukaan? Kerro tästä käytännön esimerkki tai esimerkkejä.
6. Miten arvelet, että sopimuspalokuntatoiminta sopii syrjäytymisuhan alla elävälle lapselle ja nuorelle? Mitä sellaisia piirteitä toiminnalla on, jotka tulisi ottaa tässä tilanteessa huomioon?
7. Millainen käsitys sinulla on kokonaisuudessaan YHJ-toimintamallin soveltuvuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn?

TOIMINTAMALLIN TOIMIVUUS

8. Minkälaisia vaikeuksia tai esteitä olet havainnut toimintamallin käyttöönotossa ja itse toiminnassa lasten ja nuorten, perheiden, kunnallisten toimijoiden osalta?
9. Miten kehittäisit YHJ-toimintamallia toimivammaksi?
10. Millaiset mahdollisuudet pelastustoimella on osallistua lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn sopimuspalokuntatoiminnan avulla?
11. Entä muiden toimijoiden mahdollisuudet toteuttaa YHJ-toimintamallia?

VAIKUTUKSET

12. Millaisia vaikutuksia / muutoksia olet huomannut toimintamallin mukaisella toiminnalla olleen / aiheuttaneen [ajattele sekä myönteisiä että kielteisiä]:
 - a. organisaatiossasi?
 - b. työtavoissasi?
 - c. muuten?

YHTEISTYÖ

13. Kuvaile toimintamallin mukaista yhteistyötä paikkakunnallasi.
14. Miten toimintamallin edellyttämä yhteistyö on mielestäsi toiminut paikkakunnalla?
15. Millaisia esteitä olet havainnut yhteistyölle?
16. Miten yhteistyötä voisi mielestäsi kehittää?
17. Millaisia mahdollisuuksia yhteistyö on mielestäsi avannut?

Liite 2

Teemahaastattelun kysymykset avaintoimijoille.

YLEISTILANTEEN KUVAUS

1. Miten arvioit Yli Hyvä Juttu -toimintamallin (YHJ) sopivan sopimuspalokuntien toimintaan?
2. Miten YHJ-toimintamalli kehittää sopimuspalokuntajärjestelmää? Millaisia välittömiä hyötyjä malli tarjoaa?

MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI

3. Millainen merkitys keskusjärjestölle/pelastusliitolle/pelastusalueelle YHJ-toimintamallin toteuttamisesta on?
4. Millainen merkitys toiminnalla on sopimuspalokunnalle?
5. Mitä uutta (esimerkiksi työtavoissa) mallin toteuttaminen tuo käytännössä sopimuspalokuntatoimintaan?

VAIKUTUKSIEN ARVIOINTI

6. Mitä etuja sopimuspalokuntatoiminnalla on syrjäytymisuhan alla eläville lapsille ja nuorille?
7. Millaisia kehittymisen mahdollisuuksia YHJ-toimintamalli tuo järjestökentän toimijoille?
8. Liittykö toimintaan tahattomia vaikutuksia, kielteisiä tai myönteisiä?

PYSYVYYS JA TOIMINNAN KEHITTÄMINEN EDELLEEN

9. Miten arvioit toimintamallin pysyvyyttä, mitä se edellyttää? Mikä voisi eri toimijoiden rooli olla sen varmistamisessa?
10. Mihin suuntaan haluaisit kehittää toimintamallia?

Liite 3

Lupa-anomus ja yhteydenottokirje

Lupa-anomus tutkimustyön suorittamista varten

Lupa-anomus koskee [organisaation nimi] palveluksessa olevien/olevan työntekijöiden/työntekijän haastattelemista nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn eri toimijoiden yhteistyöhön perustuvan Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointiin. Arviointi tehdään kansallisesti sekä viidellä pelastusalueella (Etelä-Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Keski-Uusimaa, Etelä-Karjala), joilla Yli Hyvä Juttu -toimintamallin levittämisestä on oltu kiinnostuneita ja sitä on viety eteenpäin.

Arvioinnin tekijät

Haastattelut tekee suunnittelija Brita Somerkoski ja opinnäytetyöntekijä Terhi Kivijärvi Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL). Osana arviointitutkimusta Kivijärvi tekee oman kasvatustieteiden opinnäytteensä aiheesta *Yli Hyvä Juttu -toimintamalli – toivoo syrjäytymisvaarassa oleville nuorille?*

Yhteyshenkilö:

suunnittelija

Brita Somerkoski

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Tapaturmien ehkäisyn yksikkö

PL 30, 00271 Helsinki

puh.029 524 8448

brita.somerkoski@thl.fi

Arviointia koskevat tiedot

Arviointitutkimuksen nimi

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointi

Tarve

Syrjäytyminen on arvioitu keskeiseksi sisäisen turvallisuuden ongelmaksi, ja erityistä huolta on herättänyt nuorten syrjäytyminen. Toimintamallilla pyritään eri toimijoiden yhteistyöllä tarjoamaan syrjäytymisvaarassa olevalle 7–17-vuotiaalle ryhmädynamiikkaan perustuva ja säännöllinen aktiviteetti, jossa osallistuminen ei perustu henkilökohtaiseen paremmuuteen tai huonommuuteen. Palokuntanuorisotoiminta on harrastus, jossa voi oppia vertaisryhmässä palomiestaitojen lisäksi muita turvallisuutta edistäviä toimintatapoja. [Pelastustoimijoiden kohdalla lisäksi: Houkuttelemalla toimintaan nuoria voidaan myös tukea ammattiin rekrytointia jatkossa.]

Arvioinnin tavoite

Tässä tehtävän arvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) vuosina 2007–2008 nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn toimintamallin mukaisen kunnallisten ja pelastuspuolen toimijoiden yhteistyön mahdollisuuksista ja esteistä sekä eri toimijoiden käsityksistä toimintamallin juurtumisen edellytyksistä. Tietoa tullaan käyttämään toimintamallin edelleen kehittämisessä, levittämisessä sekä sopimuspalokuntien nuoriso-osastojen kouluttajien kouluttajamateriaalin koostamisessa. Tavoitteena on, että arvioinnin myötä voidaan kehittää toimintamallista kuntien eri toimijoiden arkityöhön soveltuva toimintamalli ja kuvata tavat viedä se erilaisissa toimintaympäristöissä osaksi toimijoiden arkea, ja näin tukea osaltaan nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi kunnissa tehtävää työtä. Arvioitu toimintamalli levitetään eri alojen ammattilaisille mm. ammattilaislehtien, seminaarien ja alan koulutusten kautta. Arviointia rahoittavat Palosuojelurahasto, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos ja Sisäasiainministeriö.

Arvioinnin eettiset näkökohdat

Tiedonkeruu toteutetaan haastattelututkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen. Aineistoja käsitellään luottamuksellisesti THL:ssa. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään toimintamallin kehittämisessä, eikä julkaista niin, että yksilön tunnistaminen on mahdollista. Jos tutkija kuitenkin epäilee mahdollisuutta yksilön tunnistamiseen, teksti

saatetaan haastateltavalle tutustuttavaksi ennen sen julkaisemista. Haastattelut nauhoitetaan, jos siihen saadaan haastateltavilta suostumus.

Haastattelujen toteuttaminen

Toiveenamme on haastatella organisaatiostanne [haastateltavan nimi], sillä hän/he on osallistunut /ovat osallistuneet toimintamallin toteuttamiseen ja tuntee/tuntevat sen hyvin. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä informoidaan erikseen haastattelujen suorittamisesta. Haastattelu toteutetaan yksilö/ryhmähaastatteluna puhelimitse tai kasvokkain. Haastattelujen käytännön toteuttamisesta ja ajankohdasta sovitaan haastateltavien kanssa. Haastattelujen kokonaismäärä/työntekijä on 1 ja yhden haastattelukerran kesto noin 60–90 minuuttia.

Korvaukset

Haastattelut suoritetaan normaalin työajan puitteissa, eikä niistä makseta erillistä korvausta.

Helsingissä xx.xx.2013

suunnittelija Brita Somerkoski

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Suostun, että tässä ilmoitetut haastattelut toteutetaan organisaatiomme keskuudessa.

_____/____ 2013 _____:ssa

Allekirjoitus_____

Nimenselvennys_____

Organisaation nimi_____

Liite 4

Yhteydenottokirje haastatteluun pyydettäville

Pyydän teitä osallistumaan haastatteluun, jolla kerätään tietoa nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn toimintamallin edelleen kehittämistä ja arviointia varten.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn viranomaisyhteistyöllä tähtäävä Yli Hyvä Juttu -toimintamalli kehitettiin Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) pilottihankkeessa vuosina 2007–2008 ja nyt Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) arvioi toimintamallin toimivuutta erilaisissa lähtökohdissa ja tukee siten osaltaan mallin levittämistä. THL kerää tietoa toimintamallista haastattelemalla sen hyvin tuntevia henkilöitä. Haastattelun tavoitteena on oppia uutta toimintamallin toteutustavoista, mahdollisuuksista ja esteistä sekä eri toimijoiden yhteistyön toimivuudesta.

Haastattelun toteuttavat Brita Somerkoski ja Terhi Kivijärvi. Haastattelu tehdään ryhmissä ja sen arvioitu kesto on 60–90 minuuttia.

Toimitan yksityiskohtaisemman haastattelurungon halutessanne ennen haastattelua.

Haastattelut nauhoitetaan, mutta mikäli et halua haastattelua nauhoitettavan, teemme haastattelun aikana muistiinpanoja. Haastatteluaineistot (ääninauhat ja kirjoitetut versiot) käsitellään THL:ssa luottamuksellisesti. Aineistoja käsittelevät ainoastaan THL:n tutkijat ja siinä avustavat henkilöt. Aineistoja ei luovuteta kolmannelle osapuolelle tai käytetä muihin tarkoituksiin kuin toimintamallin arviointiin ilman haastateltavan suostumusta. Haastatteluaineistoja käytetään toimintamallin arvioinnissa ja palokuntanuorisokouluttajien koulutusmateriaalin kehittämisessä.

Ryhmähaastatteluunne on kutsuttu:

XX

XX

XX

Annan mielelläni lisätietoja ja toivon, että voit osallistua haastatteluun.

Terhi Kivijärvi

Liite 5

Kyselyn aineistona käytetyt kysymykset

5. Oletko kuullut Yli Hyvä Juttu -toimintamallista?
8. Tekeekö sopimuspalokuntasi nuoriso-osasto yhteistyötä jonkun viranomaistoimijan kanssa? Nuoriso-osaston tutustumiskäyntejä, turvallisuusviestintää tai yhteistyötä keikoilla ei lasketa tähän mukaan. Voit valita useamman vaihtoehdon.
9. Onko VPK:n toiminnassa oman arviosi mukaan syrjäytymisvaarassa eläviä lapsia tai nuoria?
10. Oletteko toteuttaneet toimintaa, jossa syrjäytymisuhassa eläviä lapsia ja nuoria on pyydetty mukaan?
11. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, valitse, millaista toimintaa teillä on ollut syrjäytymisvaarassa eläville lapsille ja nuorille.